

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9

2018

ročník

BIBLIOTERAPIE

Z historie

Biblioterapeutická praxe

- v SVK Plzeňského kraje
- v Regionální knihovně Karviná
- v Knihovně Kroměřížska

Soutěž Biblioweb 2018

Metodické centrum
pro výstavbu knihoven

Spolupráce knihovníků
a učitelů v Ostravě

Booktubiři v MKP

Z knihovnictví v ČR a USA
do EU – rozhovor
s V. Nürnbergerovou

Malí čtenáři v Nové Pace

Biblioterapie a biblioterapeutická praxe v SVK Plzeňského kraje

s. 305–307
Zahrada Frišovy vily denního stacionáře Ledovec, kde se konají sezení pod širým nebem
Foto: archiv SVK PK

Biblioterapie v Knihovně Kroměřížska

s. 308–309
Speciální místnost pro biblioterapeutická sezení v Knihovně Kroměřížska, zajišťující diskretnost pro klienty
Foto: archiv Knihovna Kroměřížska

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

s. 318
Interiér Obecní knihovny Viničné Šumice, opravené za pomoci dotace v rámci projektu Obecní knihovny, který již třetím rokem slouží na podporu modernizace a vybavení obecních knihoven v Jihomoravském kraji pro obce do 3000 obyvatel
Foto: Petr Marek

← Ohlédnutí za Bibliowebem 2018

s. 320–321
Domovská stránka jedné z vítězných knihoven, Městské knihovny Bílovec
Obr.: archiv MK Bílovec

Knížní „výpravci“ Luboš Drtina vystavoval v Plzni

s. 327–328
Ředitel Západočeské galerie v Plzni Roman Musil, Luboš Drtina (uprostřed) a Terezie Pokorná
Foto: Jiří Mika

Téma – Biblioterapie

- 303 Biblioterapie a biblioterapeutická praxe v SVK Plzeňského kraje | Martina Košanová
- 308 Biblioterapie v Knihovně Kroměřížska | Marcela Kořínková
- 310 Biblioterapeutické služby Regionální knihovny Karviná | Markéta Kukrechtová
- Rozhovor s PhDr. Libuší Foberovou, Ph.D., ředitelkou Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě (2. část)
- 311 Různorodost knihoven | Jaroslav Císař
- 315 Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 25 lety | vybrala Vladimíra Švorcová
- 316 Lidé kolem Čtenáře Vladimír Voznička: Nejednobarvý časopis
- 318 Výstavba knihoven Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven | Martina Huječková
- Inspirace
- 319 Japonský den ve Vsetíně | Kateřina Janošková
- 330 Jak propojit dva světy aneb Knihovny a fenomén BookTube | Miloslav Linc
- 320 Automatizace knihoven Ohlédnutí za Bibliowebem 2018 | Jan Kaňka
- 322 Vzdělávání Spolupráce ostravských knihovníků a učitelů | Šárka Kuligová
- 324, 328, 335 Neušlo nám Z knihovny... aneb Směřovali jinam (rozhovor s Veronikou Nürnbergerovou)
- 325 Z českých a amerických knihoven ke vzdělávání v EU | Jaroslav Císař
- 327 Události Knižní „výpravci“ Luboš Drtina vystavoval v Plzni | Jiří Mika
- 329 Dětské čtenářství Malí čtenáři v knihovně v Nové Pace | Lenka Macháčková
- 332 Vznik Československa – 100 let (8. část) Robert Balaš a František Fridrich | Jaromír Kubiček
- 336 Fantastický svět Walkerových 7 Jak s fantastikou v knihovně pracovat? | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
- 339 Ze světa | Roman Giebisch
- 340 Literární výročí Říjen | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>, ARCHIV — <http://ctenar.svkkl.cz>

CONTENTS

- Topic – Bibliotherapy
- 303 Bibliotherapy and bibliotherapeutic practice at the Plzeň Region Study and Research Library | Martina Košanová
- 308 Bibliotherapy at the Kroměříž Library | Marcela Kořínková
- 310 Bibliotherapeutic services at the Karviná Regional Library | Markéta Kukrechtová
- 311 Interview with PhDr. Libuše Foberová, Ph.D., Director of the Moravian-Silesian Research Library in Ostrava (Part 2) The diversity of libraries | Jaroslav Císař
- 315 From the pages of Čtenář... this time 25 years ago | selected by Vladimíra Švorcová
- 316 The people around Čtenář Vladimír Voznička: A non-monochrome magazine
- 318 Library construction Methodology centre for the construction and reconstruction of libraries | Martina Huječková
- Inspiration
- 319 Japanese Day at Vsetín | Kateřina Janošková
- 330 How to combine two worlds: Libraries and the BookTube phenomenon | Miloslav Linc
- 320 Library automation Looking back at Biblioweb 2018 | Jan Kaňka
- 322 Education Collaboration between Ostrava librarians and teachers | Šárka Kuligová
- 324, 328, 335 It did not escape us
- 325 From the library... They were heading elsewhere (interview with Veronika Nürnbergerová) From Czech and American libraries on education in the EU | Jaroslav Císař
- 327 Events Book “dispatcher” Luboš Drtina has exhibited in Plzeň | Jiří Mika
- 329 Little readers at the Nová Paka Library | Lenka Macháčková
- 329 Centenary of the establishment of Czechoslovakia / Part 8
- 332 Robert Balaš and František Fridrich | Jaromír Kubiček
- 336 Walkers’ world of fantasy 7 How to work with fantasy at the library | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- 339 From the World | Roman Giebisch
- 340 Literary Anniversaries October | Milan Valden

INHALT

- Thema – Bibliotherapie
- 303 Bibliotherapie und Bibliotherapeutische Praxis in der Wissenschaftlichen Bibliothek des Kreises Pilsen | Martina Košanová
- 308 Bibliotherapie in der Kroměříž Bibliothek | Marcela Kořínková
- 310 Bibliotherapeutische Dienste der Regionalbibliothek in Karviná | Markéta Kukrechtová
- 311 Gespräch mit PhDr. Libuše Foberová, Ph.D., der Direktorin der Mährisch-Schlesischen wissenschaftlichen Bibliothek in Ostrava (2. Teil) Die Vielfaltigkeit der Bibliotheken | Jaroslav Císař
- 315 Aus den Čtenář Seiten... diesmal 25 Jahre zurück | wählte Vladimíra Švorcová
- 316 Menschen um Čtenář Vladimír Voznička: Mehrfarbenzeitschrift
- 318 Bibliotheksausbau Methodisches Zentrum für den Bibliotheksausbau und die Rekonstruktionen | Martina Huječková
- Inspiration
- 319 Ein japanischer Tag in Vsetín | Kateřina Janošková
- 330 Wie kann man zwei Welten verbinden oder Bibliotheken und das BookTube Phänomen | Miloslav Linc
- 320 Automatisierung der Bibliotheken Looking back at Biblioweb 2018 | Jan Kaňka
- 322 Ausbildung Die Mitarbeit zwischen Bibliothekaren und Lehrer in Ostrava | Šárka Kuligová
- 324, 328, 335 Das ist uns nicht entgangen
- 325 Aus der Bibliothek... oder Sie zielten woandershin (ein Gespräch mit Veronika Nürnberger) Aus den tschechischen und amerikanischen Bibliotheken zur Ausbildung in EU | Jaroslav Císař
- 327 Ereignisse Der „Buchfahrdienstleister“ Luboš Drtina hat in Plzeň ausgestellt | Jiří Mika
- 329 Kinderleserschaft Kleine Leser in der Bibliothek in Nová Paka | Lenka Macháčková
- 329 Die Entstehung der Tschechoslowakei 100 Jahre / 8. Teil
- 332 Robert Balaš und František Fridrich | Jaromír Kubiček
- 336 Die fantastische Welt der Familie Walker 7
- 336 Wie soll man mit einem fantastischen Buch in der Bibliothek arbeiten | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková
- 339 Aus der Welt | Roman Giebisch
- 340 Literarische Jahrestage Oktober | Milan Valden

Katalog knihovny

MĚSTSKÁ KNIHOVNA BÍLOVEC

- KULTURNÍ CENTRUM
- MUZEUM
- INFORMAČNÍ CENTRUM

ÚVOD | AKTUALITY | SLUŽBY | O KNIHOVNĚ | PIDIKING | KONTAKTY

KNIŽNÍ VÝZVA 2018

OTEVÍRACÍ DOBA

DĚN	OD	DO
PONDĚLÍ	08:00	17:00
ÚTERY	13:00	18:00
STŘEDA	ZAVŘENO	ZAVŘENO
ČTVRTEK	13:00	18:00
PÁTEK	08:00	17:00

POŘADÍ BRANÍVĚNÍ – V ÚTERY 26. 6. UZAVŘENA (od 26. 6. 2018)

POŘADÍ BRANÍVĚNÍ – V ÚTERY 26. 6. UZAVŘENA (od 26. 6. 2018)

KULTURNÍ PŘEHLED: ČERVENEC & SRPEN 2018 (od 26. 6. 2018)

KOMISIVNÍ WORKSHOPY 11. 7. (od 13:00-18:00 h. 8. 11. 2018)

VLÁŠNÁ POUČKA (od 26. 6. 2018)

BALETA KULTURNÍHO CENTRA BÍLOVEC, PŘÍPADOVÉ ORGANIZACE, SYMULACE VÝHRUBNÍ FIZIKY (od 26. 6. 2018)

PŘÁZDNOVÁ POČÍNOVÁ DOBA (od 31. 8. 2018)

LETNÍ PROMĚNY POČÍNOVÁ DOBA (od 31. 8. 2018)

FACEBOOK KNIHOVNY

INSTAGRAM KNIHOVNY

MAPA STRÁNKY | IDENTIFIKAČNÍ KODY | OČENÍ SE ZPŮSOBY | V 2018 MĚSTSKÁ KNIHOVNA BÍLOVEC

skip

OD REDAKČNÍHO STOLU

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, věřím, že jste si i během letošního suchého a horkého léta odpočinuli a po dovolených se ponořili do „skoropodzimního“ knihovnického dění. Konference Knihovny současnosti už je za námi a další akce nás čekají. Přeje-me hodně sil a výdrže pro všechny následující aktivity.

U nás v redakci začínáme podzim tématem biblioterapie. Martina Košanová ze SVK Plzeňského kraje (v nedávné době rozšířila redakční radu časopisu), Marcela Kořínková z kroměřížské a Markéta Kukrech-tová z karvinské knihovny nemají společná pouze tři první písmena v křestním jméně, ale i entuziasmus a trvalý zájem o problematiku biblioterapie, což vedlo k její praktické realizaci v institucích, kde působí. Všechny tři příspěvky jsou opravdu inspirativní a ukazu-jí, že k zavedení této služby v knihovnách není potřeba pouze nadšení a zaujatost pro věc, k těmto nezbyt-ným předpokladům je třeba přidat solidní odbornou přípravu, orientaci ve spoustě dalších oborů, znát specifi-ka města či regionu a spolupracovat s ostatními in-stitucemi a odborníky. Je zajímavé, jak se v jednotlivých člancích různí formy biblioterapeutické práce i okruh klientů právě podle konkrétních podmínek knihoven.

Nově zavádíme nepravidelnou rubriku *Z knihovny... aneb Směřovali jinam*. Bude věnována rozhovorům s osobnostmi, které život zavál od knihovnictví do jiných profesí. První příspěvek je o Veronice Nürnber-gerové, která působila mimo jiné v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti v rámci evropské spolupráce.

Ráda bych upozornila alespoň na několik dalších příspěvků. Osmá část seriálu o vzniku Československa (tentokrát je autorem Jaromír Kubiček) dokládá, že mi-nisterský úředník může pro knihovnictví udělat úctyhodný kus dobré práce, podnětný článek dalšího, služebně i věkem mladého člena redakční rady Milo-slava Lince přibližuje booktuberské studio v Městské knihovně v Praze (pokud vám adjektivum „booktuber-ský“ nic neříká, nezoufejte, po přečtení článku budete v obraze), příspěvek o spolupráci Knihovny města Ostravy s Ostravskou univerzitou popisuje důkladně a oboustranně obohacující pedagogické vzdělávání knihovníků pro děti a mládež a Jan Kaňka se v krátkém zamyšlení s praktickými postřehy a téměř filozofickým závěrem ohlíží za letošním ročníkem soutěže Biblio-web.

A tak si přeje, aby knihovny, ať už budou v bu-doucnu vypadat jakkoli, nepřestávaly být – v souladu s nápísem nad vstupní branou knihovny v Thébách – *místy, kde se duše léčí*.

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně), Mgr. Svatomíra Fojtová, Renata Fridrichová, Mgr. Martina Košanová, Miloš Linc, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje Digital – ICT, s. r. o., Do Čertous 14, Hala B2, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 607 624 473, e-mail: monika.mruzkova@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWEKO CZ s. r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojcíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojcíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 10. 9. 2018.

Číslo vyšlo 17. 9. 2018.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Biblioterapie a biblioterapeutická praxe v SVK Plzeňského kraje

Sumarizující příspěvek uvádí několik definic biblioterapie a krátký exkurz do historie. Popisuje dosavadní praxi ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje (SVK PK). Uvádí základní fáze procesu biblioterapie, používané terapeutické instrumentarium, formy práce a nejčastěji využívanou literaturu.

- Počátky léčby knihou nalezneme již ve starověkém Řecku a Alexandrii. *Místo na léčení duše* – věta nad vstupní branou knihovny v Thébách – vypovídá zcela jednoznačně o vztahu Řeků ke knihám.
- Rádi v Plzni vytvoříme platformu pro setkávání, sdílení a výměnu zkušeností a třeba se nám společně podaří naši zemi zasíťovat biblioterapeutickými centry právě pod záštitou a v prostorách knihoven podobně, jako je tomu v sousedním Polsku.

DEFINICE

Existuje mnoho definic biblioterapie. Všechny však mají stejný základ – **metoda pomoci**. Posuďte sami, která je vám nejbližší:

- Jedna z metod využívaných ve speciální pedagogice za účelem zahájení procesu autorevali-dace postižené osoby a mobilizování jí k práci nad sebou. *B. Szczupal*
- Léčivý vliv knih a jiných materiálů na osobu nebo skupinu osob, napomáhající rovněž k roz-voji osobnosti. *M. Howie*
- Metoda spočívající v praktickém využití literatury v terapeutické práci. *E. Jones*
- Program aktivity založený na interaktivních procesech použití tištěných materiálů jak ima-ginativních, tak informačních, usnadňujících pomocí knihovníka nebo jiného profesionála dosažení vzhledu do normálního rozvoje nebo provádění změn v narušeném chování. *R. J. Rubin*
- Psychická pomoc poskytovaná nemocnému člověku prostřednictvím čtení a spočívající ve zvládnutí jeho krátkodobých reakcí a vyřešení stávajících životních problémů, zvláště v situaci nemoci. Pomoc s uspořádáním jeho vnitřního života a vypracování správného morálního po-stoje vůči utrpení, tak rovněž v nalezení společensky prospěšného cíle života – v rámci jeho intelektuálních i charakterologických možností. *D. Gostyńska*
- Cílená činnost s využitím knihy vedoucí k realizaci revalidačních, resocializačních, profylak-tických i obecně rozvojových cílů. *E. Tomasik*
- Úkolem biblioterapie je řízení čtenářství za účelem získání terapeutického efektu, směru-jícího ke zlepšení samotného stavu čtenáře, znovuzískání narušené psychické rovnová-hy a ztracené sebedůvěry. Řízené čtenářství a diskuse o osudech fikčních postav usnadňuje

čtenáři nahlédnutí do jeho vlastního života. Dovoluje přenést se z reálného světa do světa imaginace, dovoluje zapomenout na problémy, dodává vzory jak jednat, nutí k přemýšlení, naturálním způsobem tvoří a fixuje znalosti. *I. Borecka*

- Literatura, utvářející obraz vlastní osoby a morální postoje čtenářů, se může stát také profylaktickým prostředkem a díky literárním hrdinům mohou účastníci biblioterapie získat od svých vlastních problémů. *I. Borecka*

KRÁTCE O HISTORII

Počátky léčby knihou nalezneme již ve starověkém Řecku a Alexandrii. *Místo na léčení duše* – věta nad vstupní branou knihovny v Thébách – vypovídá zcela jednoznačně o vztahu Řeků ke knihám. Způsob léčby v rámci tehdejších poměrů je srovnatelný s dnešními přístupy k biblioterapii, základem byl samozřejmě Homér. V té době byly ovšem všechny oblasti lidského života spojeny s náboženstvím a tomu se nedalo vyhnout ani v případě léčby knihou. Známá je nemocnice v Káhiře, kde v roli lékařů vystupovali kněží, kteří nemocným předčítali dvacet čtyři hodin denně *Korán* bez přihlídnutí k tomu, jakou psychickou deformací trpěli.

Konkrétní záznamy o využívání knih při léčbě mentálních poruch je možné nalézt až v průběhu 18. a 19. století, kdy stoupala popularita četby obecně. Na konci devatenáctého století již byly modernější nemocnice a kliniky vybaveny vlastními rozsáhlými knihovnami.

Na počátku 20. století se Samuel Crothers zabýval využitím literatury jako jedním ze způsobů řešení problémů lidí, kteří se ocitli v těžké životní situaci a potřebují pomoc. Začal na toto téma i publikovat. Techniku poté označil pojmem *bibliotherapy*.

Rozmach biblioterapie v minulém století souvisí, bohužel, především se světovými válkami. Velká pozornost byla věnována válečným veteránům při pomoci vyrovnat se s traumaty, která zažívali v průběhu války. Práce s literárním příběhem se ukázala být vhodným prostředkem. Nemocnice disponovaly knihovnými službami a lékaři spolupracovali s knihovnicí k tomuto účelu vyškolenými. Ve třicátých letech se objevují první seznamy knih sestavené přímo knihovnicí, které by se daly použít při léčbě psychických poruch.

Za další mezník ve vývoji biblioterapie se považuje rok 1946, kdy byla poprvé aplikována u dětí a dospívajících. Do té doby nejsou zaznamenány žádné knihy vhodné k cílené práci s dětmi, až v roce 1951, kdy Jerome David Salinger napsal *Kdo chytá v žitě*, průlomovou knihu v biblioterapii adolescentů. Teprve poté se začala otevírat témata, jako jsou závislosti a sebevražedné tendence u mladistvých.

V roce 1966 vyšly normy, podle kterých se mají řídit nemocnice při výběru knih patientských knihoven. Šedesátá léta minulého století jsou ve znamení mezníků biblioterapie. Jak uvádí Jaro Křivohlavý, byla založena odpovídající subsekcce Mezinárodní asociace knihovniců (IFLA), roku 1969 vznikl v Londýně mezinárodní ústav pro výchovu knihovniců pracujících v nemocnicích a objevil se technický termín *klinický knihovník*. Začal vycházet časopis s názvem *Book Trolley*, věnující se biblioterapii.

JAK TO BYLO U NÁS V PLZNI

Inspirována neúnavnou činností paní Marcely Kořínkové z Knihovny Kroměřížska (viz příspěvek *Biblioterapie v Knihovně Kroměřížska* na s. 308–309) jsem přemýšlela, jak vrátit biblioterapii do českých knihoven při zachování jejího původního účelu – tedy podpůrné léčby psychických poruch. Oprášila jsem tedy znalosti psychologie a po půlroce studia dostupných pramenů ze sousedních zemí (především Polska a Německa; americké modely, které sice mají delší tradici, považuji do evropských podmínek za nepřenosné, proto se jim nevěnuji) jsem po konzultaci s psychiatrickým oddělením Fakultní nemocnice oslovila organizaci Ledovec, která nabízí lidem s duševním onemocněním a mentálním handicapem z plzeňského regionu podporu při udržování a zlepšování kvality jejich života v běžných podmínkách. Jejich okamžité nadšení pro spolupráci mne utvrdilo v tom, že pilotní projekt s nimi má smysl. Po fázích příprav a zaškolování

začala v únoru 2017 ve SVK PK fungovat první desetičlenná podpůrná skupina pod vedením naší trojice ve složení:

- Martina Košanová, biblioterapeutka SVK PK;
- Jana Eismanová, psychologička, terapeutka;
- Iveta Pohořelá, sociální pracovnice.

V první fázi klienti denního stacionáře Ledovec za doprovodu sociální pracovnice a psychoterapeutky docházeli do uzavřených prostor vzdělávacího centra SVK PK, případně jsem za nimi dojížděla do Frišovy vily (viz foto ze zahrady na 2. s. obálky) s frekvencí tři hodiny jednou za dva týdny. Po půlroce zavádění pravidelného opakujícího se rituálu jsme vyměnili prostor za sál beletrie s přirozenou fluktuací dalších čtenářů (stále za přítomnosti sociální pracovnice). Po roce naše skupinka funguje již zcela samostatně bez supervize zaměstnanců Ledovce a klienti na společná čtenářská sezení také samostatně docházejí. Její složení během roku a půl doznalo pouze minimálních změn.

Věkové rozpětí terapeutické skupiny je 18–65 let. Zaměřujeme se především na bipolární afektivní poruchu. Po prvních třech měsících nám jako ohromný úspěch připadalo, když se klienti nad knihou smáli, plakali, rozčilovali nebo jakkoli na veřejnosti (mimo chráněné území stacionáře) projevovali své emoce. Nyní za největší úspěch považuji, že nejmladší klientka se vrací po dvou letech přerušení studia do školních lavic a nejstarší klientka začíná studovat Univerzitu třetího věku, navíc si jsou vzájemnou inspirací. Po prvním roce pilotního uzavřeného speciálního projektu se v dubnu letošního roku podařilo otevřít druhou skupinu, tentokrát pro veřejnost. Zde práce teprve začíná.

Hlavním cílem je především poskytnutí morální podpory, zvládnutí pocitu samoty a sociální izolace, posílení víry v sebe, ve své schopnosti a v neposlední řadě pobídnutí k intelektuální a tvůrčí aktivitě. Mnoho z příchozích zatím ani není schopno akceptovat své disbalance; je třeba nenásilnou formou a postupně obnovovat jejich psychickou rovnováhu. Někdy je stačí pouze pobídnout k uspokojení vlastních potřeb:

- psychických – potřeba vzorů, postojů a chování;
- potřeby zábavy – forma odpočinku;
- potřeby kompenzace – zmírňování disonance mezi uznaným a realizovaným stylem života;
- potřeby poznávání – přísun vědomostí o světě;
- potřeb estetických.

Někdy stačí vhodně zvolená kniha ke zlepšení nálady a vyvolání pozitivních emocí – radosti, naděje a optimistického přístupu k životu.

FÁZE PROCESU BIBLIOTERAPIE

Aby byl proces biblioterapie úspěšný, musí mít pro klienta vždy následujících šest fází:

1. **čtení** (poslech) vhodného terapeutického materiálu (knihy, jejich divadelní nebo filmové adaptace nebo jen vybrané úryvky díla);
2. **identifikace** s literárními hrdiny nebo s fiktivní situací;
3. **prožití** (projekce) vyvolané percepce textu (čtením, poslechem), způsobující emocionální aktivizaci nebo uklidnění;
4. **katharsis** čili doznání jistého psychického stavu během čtení nebo po jeho skončení, které provází pocit úlevy v důsledku odreagování psychického napětí a blokad; je to druh „očistění“, umožňující nahlédnutí do sebe samého, což dále může vést ke změnám postojů;
5. **náhled do sebe** – přes přemýšlení, přepracování problému (samostatně nebo s pomocí biblioterapeuta) čtenář získává nový náhled na daný problém;
6. **změna** v postojích nebo chování.

Interdisciplinární charakter biblioterapie vyžaduje od terapeuta orientaci v problematice z oblasti pedagogiky, speciální pedagogiky, psychologie, vědy o knihovnictví, vědy o literatuře, schopnost vytvářet pozitivní náladu a navazovat dobrý kontakt s účastníky terapie.

Momentka ze skupinové terapie v SVK PK

Foto: archiv SVK PK

TERAPEUTICKÉ INSTRUMENTÁRIUM

Stejně jako každý opravář lidských duší, také biblioterapeut potřebuje ke své práci „náradí“. V našem případě to může být tradiční kniha tištěná, audiokniha (zvuková kniha), zvuková nahrávka – reportáž, rozhlasová hra, nahrávka s akustickými efekty a hlasy přírody. Ale také filmy z oblasti terapie podporující proces rehabilitace, vzdělávací programy, vzdělávací hračky a didaktické hry, výrazové karty nebo (zvláště u mladší generace oblíbené) počítačové programy vzdělávacího nebo terapeutického charakteru.

V průběhu jednotlivých sezení se nám osvědčilo střídat **formy práce**. Základem stále zůstává **hlasité čtení** spojené s otevřenou diskusí o textu. Atraktivní, ale náročnou pro klienty je **technika dramatu** – usnadňuje uvědomění si vlastních pocitů a motivuje ke změně chování. Tato uvolňovací technika pomáhá prostřednictvím hry zpracovávat traumatické zážitky z minulosti. Dovoluje spontánně vyjadřovat emoce, rozvíjí fantazii a představivost. A co je důležité – umožňuje terapeutovi lepší poznání členů skupiny.

V SVK PK praktikujeme pouze **skupinové terapie** (viz foto nahoře). Učí spolupráci, pomáhají zbavit se nesmělosti, zvyšují hodnocení sebe samého a lépe se v ní uplatňují interpersonální a **relaxační tréninky**. Posledním stupínkem u dobře fungující skupiny je vlastní literární tvorba, **tvůrčí psaní**.

VOLBA LITERATURY

Volba literatury vždy závisí na celkovém aktuálním mikroklimatu skupiny. Obecně ovšem volíme ze tří základních skupin: krásné literatury, literatury faktu (biografie, vzpomínky), vědecké a populárně naučné literatury. Každá z nich má svá specifika. **Krásná literatura** obvykle přináší kompenzaci, je zdrojem znalostí o světě a lidech, jejich kultuře, zvycích, obvykle také zdrojem konfrontace vlastních problémů s problémy literárních hrdinů. Může vhodně doplnit nedostatek estetických zážitků a dávat podněty k filozofickým úvahám a kontemplaci. Pomáhá při řešení vlastních problémů morální povahy, formování světonázoru a v neposlední řadě přináší zábavu a odpočinek i pomoc ve výuce a sebezvzdělávání. **Populárně naučná literatura** je nápomocna při lepším sebepoznání (svého organismu, osobnosti), může pomáhat při realizaci zájmů, zdokonalování vlastních schopností a fixování znalostí z určité oblasti. Bývá zdrojem sociálních informací, politických, kulturních, historických a ekonomických informací, doplňuje všeobecné znalosti.

Naši klienti jednoznačně preferují životopisné knihy (např. *Všichni žijem v blázinci* Radkina Honzáka), kratší útvary a formáty, jako jsou povídkové knihy Ireny Fuchsové, Pavla Vernerova nebo Jana Velíška. Oblíbená je též česká klasika – Zikmund Winter, Jan Neruda, Antonín Sova, František Gellner, Jaroslav Hašek. Jednoznačně ovšem vítězí beletrie z psychiatrického prostředí: Irwin D. Yalom a jeho *Lži na pohovce* nebo *Pohled do slunce* o překonávání strachu ze smrti. Velkým bonusem byla osobní účast autorky Ireny Fuchsové, jejíž povídkové knihy jsme četli. Přijela mezi nás i paní po dětské mozkové obrně a bez zaváhání sdílela s klienty své životní prohy, úspěchy i kotrmelce.

VÝZVA

Zastávám názor, že biblioterapii v jejích různorodých formách se dávno věnuje každá knihovnice v menších městech. Rádi v Plzni vytvoříme platformu pro setkávání, sdílení a výměnu zkušeností a třeba se nám společně podaří naši zemi zasítovat biblioterapeutickými centry právě pod záštitou a v prostorách knihoven podobně, jako je tomu v sousedním Polsku. Pokud jsem ve vás svým nadšením zažehla byt' malou jiskřičku zájmu, budu se těšit na všechny vaše dotazy, které ráda zodpovím.

MARTINA KOŠANOVÁ | kosanova.martina@svkpk.cz

Použitá literatura

- BÉRES, Judit. Bibliotherapy & Creative Writing for Talented Disadvantaged Youth. *ProInflow: časopis pro informační vědy* [online], 2015, 7(2) [cit. 2017-01-24]. ISSN 1804-2406. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/proinflow/article/view/1160>.
- ČERNÁ, Marcela a Eva KŘIVÁ. Četba v léčebném procesu: výzkum čtenářských aktivit handicapovaných pacientů. *Čtenář*, 1994, 46(7/8), s. 230–231. ISSN 0011-2321.
- SZCZUPAŁ, Bernadeta. Podmínky a možnosti využití biblioterapie a čtenářství v práci s postiženými osobami v Polsku. In: *Rovné příležitosti v edukaci osob se speciálními potřebami*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 200–208. ISBN 978-80-7368-654-3.
- KRUSZEWSKI, Tomasz. Biblioterapie – léčba četbou. *Čtenář*, 2008, 60(7-8), s. 219–223. ISSN 0011-2321.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Biblioterapie. *Československá psychologie*. 1987, 31, č. 5, s. 472.
- MEYEROVÁ, Monika a Tamara HEŘMANOVÁ-BUČKOVÁ. Biblioterapie – jedna z dosud málo využívaných forem práce s knihou: NSR. *Zlatý Máj*, 1990, 34(10), s. 600–605. ISSN 0044-4871.
- MOLICKA, Maria. *Příběhy, které léčí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 141 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7367-203-4.
- ONDŘEJOVÁ, Edita. Biblioterapie v praxi. In: *Sborník příspěvků z konferencí Ústavu pedagogických a psychologických věd a Dětského centra Čtyřlístek z let 2008–2010*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2012, s. 47–52. ISBN 978-80-7248-755-4.
- SVOBODA, Pavel. Expresivně formativní terapie – biblioterapie. *Arteterapie: časopis České arteterapeutické asociace se zaměřením na arteterapii, artefiletiku, muzikoterapii a dramaterapii*, 2012, 29, s. 42–52. ISSN 1214-4460.

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Střeďočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Věra Hradilová – Městská knihovna Rudolfa Zuberu v Javorníku ■ Bc. Martina

Huječková – Moravská zemská knihovna v Brně ■ Mgr. Kateřina Janošková – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ Ing. Jan Kaňka – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně ■ Marcela Kořínková – Knihovna Kroměřížska ■ Mgr. Martina Košanová – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje ■ Doc. PhDr. Jaromír Kubiček, CSc. – emeritní ředitel Moravské zemské knihovny ■ Mgr. Markéta Kukrechtová – Regionální knihovna Karviná ■ Bc. Šárka Kuligová – Knihovna města Ostravy ■ Miloslav Linc – Městská knihovna v Praze ■ Lenka Macháčková – Městská knihovna Nová Paka ■ Ing. Jiří Mika – emeritní ředitel Střeďočeské vědecké knihovny v Kladně ■ Jiří Walker Procházka – spisovatel, scenárista ■ Ing. Dana Smetanová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ PhDr. Vladimíra Švorcová – Střeďočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Vladimír Vozička – bývalý šéfredaktor časopisu *Čtenář*

Biblioterapie v Knihovně Kroměřížska

Na svých přednáškách se knihovnic nebo studentů v úvodu ptám, jestli se už ve své praxi setkali s biblioterapií a co o ní slyšeli. Většinou se nezvedne ani jedna ruka. A pokud o tomto tématu někdo slyšel, tak jen velmi neurčitě. Proto jsem ráda, že můžu prostřednictvím *Čtenáře* tuto metodu knihovnické veřejnosti alespoň přiblížit a snad dát i návod, jak s ní lze v knihovnách pracovat.

- Můžu bez nadsázky říci, že jsem se už mnohokrát přesvědčila, jaký potenciál má text pro člověka v nesnázích. Jde ovšem o to, aby biblioterapeut věděl, jaký text pro daného klienta zvolit a jak s ním následně pracovat.
- Praktikování biblioterapie v naší knihovně nešlo pozornosti knihovnické veřejnosti a za její průkopnické prosazení jsme získali v kategorii „informační počín“ titul Knihovna roku 2016.

Pojem *biblioterapie* se skloňuje v České republice v oboru knihovnictví stále častěji. Mám z toho velkou radost, protože v jiných zemích (Polsko, Německo, USA aj.) se s biblioterapií pracuje už dlouhou řadu let. Pokud bych měla blíže definovat pojem biblioterapie ze svého pohledu, řekla bych, že se jedná o podpůrnou psychoterapeutickou metodu, při které se pracuje s texty z knih. Nemohu říci, že by byla zcela opomíjená, ale ve své praxi ji využívají především psychologové a psychoterapeuti. V knihovnictví se o ní opravdu dosud příliš nehovořilo.

HISTORIE

Dovolím si dodat některá fakta z historie. Biblioterapie má své kořeny už v hluboké historii. Třeba Aristoteles se považuje za zakladatele *poetoterapie* a svého pokračovatele našel i ve Friedrichovi Nietzsche. Sokrates věřil v sílu slova a rozhovor s člověkem a mluví se o něm jako o jednom z prvních psychoterapeutů. Ve 30. letech 20. století se o rozvoj biblioterapie velice zasadil americký psychiatr Benjamin Rush. Uvědomoval si, jak kladně mohou ovlivnit knihy psychiku člověka, a proto se svými pacienty rozličnými způsoby pracoval s texty z knih a doporučoval jim konkrétní tituly. Díky němu byl také knihovnický fond v léčebnách a věznicích, který tvořila jen náboženská tematika, rozšířen o beletrii a poezii. Nechal rovněž zavést knihovny do nemocnic.

Z dalších propagátorů biblioterapie bych mohla namátkou jmenovat třeba Adolfa Adlera, který stanovil šest cílů biblioterapie, či Nossrata Peseschkiana, který při praktikování biblioterapie vycházel z orientálních příběhů a definoval jednotlivé fáze terapeutického procesu. Rhea J. Rubinová zase např. stanovila, co je a co není biblioterapie (za biblioterapii nelze považovat jen „běžné“ předčítání textů, kdy se s nimi dále terapeuticky nepracuje).

MÁ CESTA K BIBLIOTERAPII

Mé kroky k praktikování biblioterapie nastartovala před několika lety kniha Lidmily Vášové *Úvod do bibliopedagogiky*, ve které je jedna kapitola zaměřená právě na tento obor. Zaujala mě

natolik, že jsem se k ní ještě několikrát vrátila a stále víc jsem byla přesvědčená, že je to něco, co by mě opravdu zajímalo a s čím bych chtěla pracovat.

Biblioterapeut v praxi využívá při práci s klientem celou knihu nebo jen krátké ukázky z ní. Někdy stačí i jen pouhý odstavec, ale vždy je důležité, aby text odpovídal klientovým problémům a tzv. mu „sedl přímo na tělo“. Je nasnadě, že text musí být vždy motivační, stimulující, a je podmínkou, aby klientovi ukázal řešení problému, ve kterém se právě nachází, případně jiný (pozitivní) úhel pohledu na tento problém.

Je velmi dobré využívat autobiografií zejména v případech, kdy se jedná např. o handicap, nemoc apod. Pro klienta je motivační, když příběh, se kterým se pracuje, není jen fikce, ale osud skutečného člověka, který se potýkal se stejným nebo podobným problémem v životě, a přesto to ustál, zvládl a našel smysl života třeba v něčem, co mu dříve bylo naprosto vzdálené.

Je zřejmé, že biblioterapeut pracuje s lidskou duší, s psychikou člověka, a je proto důležité, aby měl alespoň základní povědomí o tom, jak s lidmi v takových situacích komunikovat. Pokud by se někdo z knihovníků do této činnosti chtěl pustit, velmi doporučuji absolvovat různé psychoterapeutické kurzy. Já jsem např. absolvovala kurzy *Duševní onemocnění u dětí*, *Komunikace s člověkem s depresí*, *Práce s klientem s hraniční poruchou osobnosti* či *Způsoby zvládnání obtížných situací s klienty*. U paní doktorky Mariny Stejskalové jsem absolvovala kurz *Biblioterapie a arteterapie*. Nedílnou součástí mé dobrovolnické praxe v Psychiatrické nemocnici v Kroměříži byla spolupráce s psychology klientů, kteří mi byli určení, a pravidelná každoměsíční setkání se supervizorem.

BIBLIOTERAPEUTICKÁ PRAXE V KNIHOVNĚ

Jsem velmi ráda, že mi bylo umožněno, abych biblioterapii mohla začít praktikovat také přímo v Knihovně Kroměřížska. Mám zde ideální podmínky. Pracuji jako „děčkařka“ a každý čtvrtek dopoledne máme v oddělení pro děti a mládež zavřeno. Tento čas mám nyní vyhrazený pro klienty, kteří za mnou docházejí. Knihovna totiž biblioterapii nabízí veřejnosti jako další ze svých služeb. Svá sezení provádím ve speciální místnosti, která je určena jen pro tato setkání. Vchází se do ní vedlejším vchodem, takže i diskretnost je pro klienty zachována.

Setkávám se jak s lidmi s psychickými onemocněními, tak s lidmi, kteří jsou duševně zdraví, jen se dostali do nějaké závažné životní situace, se kterou si momentálně nevědí rady. Biblioterapii jsem uplatnila u seniorů, lidí v produktivním věku i u dětí. Mám zkušenosti s prací ve skupinách i s individuálními sezeními. Můžu bez nadsázky říci, že jsem se už mnohokrát přesvědčila, jaký potenciál má text pro člověka v nesnázích. Jde ovšem o to, aby biblioterapeut věděl, jaký text pro daného klienta zvolit a jak s ním následně pracovat. Ne všichni lidé dokáží číst mezi řádky. Od toho je právě biblioterapeut, aby se s klientem po přečtení o textu bavil, zjistil, jak mu klient rozuměl, jestli pochopil, proč se četl právě tento text. Je pak na biblioterapeutovi, jakou formu práce s textem následně zvolí. Může to být třeba výtvarné zpracování, opisování, vyznačování myšlenek, které klienta nejvíce zaujaly, psaní (aktivní biblioterapie), dosazování klienta do příběhu (imago terapie) atd.

Na závěr bych chtěla uvést, že jsem ráda a vážím si toho, že praktikování biblioterapie v naší knihovně nešlo pozornosti knihovnické veřejnosti a za její průkopnické prosazení jsme získali v kategorii „informační počín“ titul Knihovna roku 2016.

MARCELA KOŘÍNKOVÁ | korinkova@knihkm.cz

Individuální biblioterapeutické sezení

Foto: archiv Knihovny Kroměřížska

Biblioterapeutické služby Regionální knihovny Karviná

Regionální knihovna Karviná poskytuje širokou škálu knihovnických a informačních služeb pro všechny věkové kategorie již od roku 1923. Od roku 2016 zaměstnanci knihovny pomáhají prostřednictvím biblioterapie také klientům karvinského Domova Alzheimer.

Mezi čtenáři a návštěvníky knihovny jsou děti a mládež, aktivní pracující, senioři, rodiče na mateřské dovolené, studenti. Již řadu let karvinská knihovna spolupracuje rovněž s městskými zařízeními a ostatními organizacemi ve městě jako s denním stacionářem pro dospělé s mentálním nebo kombinovaným postižením, azylovým domem pro matky s dětmi, s klienty chráněného bydlení, Slezskou humanitou, městskými kluby seniorů v Karviné, okresními organizacemi Svazu tělesně postižených v ČR a Svazu postižených civilizačními chorobami, se Svazem kardiaků, Klubem důchodců OKD, Psychoterapeutickým stacionářem – Centrem duševního zdraví Karviná.

Díky velké podpoře vedení města Karviná a vedení Domova Alzheimer v čele s výkonným ředitelem Radkem Žádníkem v roce 2015 navázala Regionální knihovna Karviná aktivní spolupráci s Domovem Alzheimer v Karviné-Darkově, a to právě na základě biblioterapie.

Biblioterapie je metoda psychoterapie využívající léčebné a podpůrné účinky četby. Skrývá v sobě nepřeberné množství variant a možností práce s klienty za pomoci tištěných dokumentů (knih, časopisů, obrázků), audio i video nahrávek, deskových her i didaktických pomůcek.

Klienti se tak aktivně zapojují do jednotlivých programů, které jsou koncipovány tematicky – např. Historie staré Karviné, Historie Lázní Darkov, Moudrý klaun Jan Werich, Vynálezy, které změnily svět, Lady Soul Marie Rottrová, Bella Italia, Hvězdy stříbrného plátna, Léčivé bylinky ve zvěrokruhu, Někdo to rád horké aneb Tajné životy Marilyn Monroe, Návštěvní den u Miloslava Šimka a Jiřího Grossmanna, Vánoční veselí u nás i ve světě, Královna detektivky Agatha Christie, Pověsti hradů českých i moravských, Léčivá síla koření, Zpátky do šedesátek, České vánoce Josefa Lady, The Beatles nebo ABBA?, Moravanka, Pražské pověsti, Slasti a strasti otce vlasti nebo Věčný rošťák Jean Paul Belmondo.

Odborně vyškolená knihovnice Regionální knihovny Karviná dochází do Domova Alzheimer každý čtvrtek, po domluvě s jeho pracovníky se besedy také nepravidelně konají v úterý. Cílem je pomocí literatury a poslechu hudby přispět k prožití spokojeného a šťastného stáří klientů. Těmto účelům se také přizpůsobuje složení knihovního fondu, který pravidelně aktualizujeme.

Statistické ukazatele hovoří za vše. Od roku 2016 do konce prvního čtvrtletí 2018 se uskutečnilo již 64 tematických besed za účasti 1670 klientů Domova Alzheimer.

MARKÉTA KUKRECHTOVÁ | marketa.kukrechtova@rkka.cz

Použitá literatura

- VALIŠOVÁ, Edita. *Webová podpora biblioterapie zaměřená na projekt BiblioHelp*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2010. 136 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Škyřík.

Různorodost knihoven

2. část

Druhá část rozhovoru (první část *Ve znamení Černé kostky* byla publikována v č. 7/8 na s. 259–261) je zaměřena především na knihovnictví v Moravskoslezském kraji a využívání nových technologií v práci knihoven.

- V Novém Jičíně je sice známá Škodova knihovna z roku 1890, ale většina knihoven v kraji vznikla až v souvislosti s prvním knihovním zákonem.
- Digitalizace je pro knihovny cestou, jak dostat obsah dokumentů snáze k lidem.
- Domnívám se, že díky podpoře, nadšení, ale také tvrdé práci lidí zapojených do profesních organizací má české knihovnictví velmi dobrou profesní platformu.

Váš knihovnický životopis je rozmanitý a bohatý; působila jste mj. v Regionální knihovně v Karviné, v Knihovně Jiřího Mahena v Brně, ale i v univerzitní knihovně Slezské univerzity v Opavě, vedla jste pět let jako ředitelka Knihovnu Matěje Josefa Sychry ve Žďáře nad Sázavou... Co pro vás z tohoto srovnání vyplynulo? Nebo jste si jen potvrdila nerudovské „vším, čím jsem byla, jsem byla ráda“?

Profese knihovníka je velmi zajímavá, ale zároveň náročná. Musí vás chytit za srdce. Knihovníci obecně svou práci milují a mají kladný vztah k lidem. Pokud vztah k lidem a k profesi chybí, většinou takový pracovník nevydrží a z knihovny po čase odchází. Každý typ knihovny vyžaduje specifický přístup. Je rozdíl, když pracujete jako katalogizátor, jako knihovník v oddělení pro děti a mládež ve veřejné knihovně, nebo jako knihovník ve službách v univerzitní knihovně. Je důležité, aby na konkrétních místech pracovali ti správní lidé. Pokud je to reálné, měli by mít možnost vybrat si činnost, které se chtějí věnovat a která je zajímavá. Tak je větší šance, že budou

pracovat se zaujetím a dosahovat lepších pracovních výsledků. Být ředitelkou knihovny jsem si nevybrala, volba vyplynula ze situace. Prošla jsem různými pracovišti, nejen v knihovnách, říkám tomu „univerzita života“. Mám tak větší přehled o téhle profesi i možnost lepšího srovnání. Zdánilivě se zdá, že dnešní knihovník má mnohem těžší práci, než tomu bylo v minulosti. Já si to nemyslím. Profese knihovníka je spojena se zvědavostí, s otevřenou myslí, s uměním zvládat stres, se schopností být empatický, s obrovskou pokorou k vědění a s aktivním nasloucháním nejen čtenářům, ale i kolegům. Je spojená s učením se, s trpělivostí, je důležité znát literaturu a mít všeobecný přehled, umět budovat dobré vztahy a také přijímat změny. Ty obecně lidé nemají moc v oblíbenosti a knihovníci jsou spíše konzervativní povahy, ale žijeme v době změn turbulentních a není možné je ignorovat. Každá knihovna, specializovaná i základní, je něčím zajímavá a přitažlivá. Úkolem jejich pracovníků je vybrat si, co jim nejvíce vyhovuje a kde budou rádi rozvíjet své dovednosti a znalosti.

Ukázka vizualizace budoucího vzhledu interiéru nové budovy MSVK

S jakými zásadními problémy se musíte ve své nové funkci, k níž dodatečně gratuluji, vypořádávat? Mohla jste využít i něco ze své pedagogické a teoretické činnosti v Ústavu bohemistiky a knihovnictví?

Nenazvala bych to problémy. Ve funkci jsem od 10. července 2017. Během toho roku se událo pro knihovnu tolik podstatných věcí, že se z nich ani nemám čas radovat. Podařilo se získat nové prostory pro rozšíření digitalizačního pracoviště. Pracujeme s Evou Špačkovou z VŠB Technické univerzity v Ostravě na změně stávajícího interiéru knihovny. Ke stému výročí založení Československa darujeme čtenářům rekonstruovanou půjčovnu. Spolupracujeme s krajem a s architektonickou kanceláří Kuba & Pilař architekti s. r. o. v Brně na novostavbě knihovny. Objíždíme nové knihovny u nás a v zahraničí a těšíme se, že v Ostravě vznikne moderní vědecká knihovna a my to můžeme ovlivnit. Těší se nejen zaměstnanci, ale i veřejnost. Je významné, že nás knihovnická komunita, ale i ostatní podporují, radují se spolu s námi a novou knihovnu nám přejí. Jak se říká, že všechno zlé je pro něco dobré, tak i v našem případě se ukazuje, že posunutí termínu výstavby má výhodu v tom, že můžeme uspořádat služby podle současných požadavků a implementovat do novostavby řadu zajímavostí a novinek.

Již v roce 1957 uspořádala vědecká knihovna jednorozhodný knihovnický kurz pro zaměstnance knihoven. Je to tradice, ve které pokračujeme. Chceme ve spolupráci se Slezskou univerzitou v Opavě vybudovat školicí středisko pro knihovníky. Vyučuji spolu s vybranými zaměstnanci knihovny na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty (FPF) Slezské univerzity v Opavě odborné knihovnické předměty, já konkrétně management a marketing knihoven, tedy předměty, které se mi v roli ředitelky velmi hodí. Dále v rámci smlouvy naše knihovna zajišťuje stáže pro studenty. Na univerzitě působím již třináctým rokem, řadu knihovníků nejen z našeho kraje, ale i z naší knihovny jsem učila, vedla jejich diplomové práce, což jsou v knihovnické komunitě neocenitelné kontakty. Je pravdou, že dobrým lídrem se člověk rodí, je to umění, kterému se nedá naučit, ale suma znalostí o této problematice neuškodí ani tomu nejlepšímu řediteli.

Vaše knihovna je rovněž partnerskou knihovnou Goethe-Institutu. Co z toho pro vás vyplývá?

S Goethe-Institutem spolupracujeme dlouhodobě a jsme tomu velmi rádi. Propagujeme německou literaturu a vytvořili jsme – navzdory nedostatčným prostorům – studovnu německé literatu-

ry. Spolupráci chceme nadále rozvíjet a v tomto směru plánujeme i kulturní a vzdělávací aktivity. Rovněž v Černé kostce plánujeme výuku cizích jazyků; jazyková oddělení budou součástí plánované mediátéky.

Čím je knihovnictví v Moravskoslezském kraji ve srovnání s jinými kraji ČR specifické?

Moravskoslezský kraj je průmyslovým krajem, nese titul „smart region“ a klade důraz na podporu inovací a rozvoje informačních a komunikačních technologií. V kraji v oblasti ICT působí přes 18 tisíc lidí, což je srovnatelný počet jako v hutích. Před rokem 1918 byla v Ostravě síť různých technických, hospodářských a vzdělávacích spolků, které měly své knihovny, ty ale nesloužily veřejnosti. Knihovna města Ostravy vznikla až v roce 1921 a její pobočky jsou zaměřené na potřeby regionu, například na romskou komunitu a jiné. V Novém Jičíně je sice známá Škodova knihovna z roku 1890, ale většina knihoven v kraji vznikla až v souvislosti s prvním knihovním zákonem. Knihovnictví ovlivňuje různorodost bývalých šesti okresů, každý je jiný a něčím specifický: od chudobou ohroženého Bruntálska až po prosperující Ostravu. Na počet obyvatel máme oproti jiným krajům méně knihoven, což souvisí zřejmě s tím, že v kraji existuje hodně velkých měst. V těchto knihovnách pracuje poměrně hodně vysokoškolsky vzdělaných knihovníků, což ovlivnil vznik Ústavu bohemistiky a knihovnictví na FPF Slezské univerzity v Opavě, který téměř deset let vedl prof. Jiří Cejpek. Dnes na univerzitě působí například prof. Milan Konvit, doc. Jaromír Kubíček nebo doc. Richard Papík.

Nové technologie v současnosti významně ovlivňují činnost knihoven. Jak třeba vyposuzujete digitalizaci, když jsou možnosti půjčování tak legislativně sešněrované?

Digitalizace je pro knihovny cestou, jak dostat obsah dokumentů snáze k lidem. Národní knihovna ČR a Moravská zemská knihovna v Brně digitalizují moderní produkci – od roku vydání 1800 až do současnosti. Jedná se o projekt, který poběží do roku 2047 a zdigitalizováno má být úhrnem 310 miliónů stran. Zatím je zpracována cca šestina, tj. 50 miliónů stran. Vedení Národní knihovny ČR připravuje speciální licenční

smlouvu v objemu desítek miliónů korun, která by se hradila ze státního rozpočtu. Uživatelé by pak měli přístup k celé digitalizované produkci z každé knihovny u nás. Pokud skutečně dojde k uzavření smlouvy, bude to významné zlepšení služeb knihoven. Digitální služby mají budoucnost, rozvíjíme je a věříme, že se časemlepší i legislativa. My budujeme Digitální knihovnu Moravskoslezského kraje, pracujeme na rozšíření digitalizačního pracoviště a na zdvojnásobení produkce.

A jak jste spokojeni s provozem a fungováním Centrálního portálu knihoven, jenž byl zprovozněn předloni na podzim?

Je to velmi zajímavý informační produkt, který mohl fungovat už mnohem dříve. Je jen otázkou, jak si ho veřejnost oblíbí a jak ho bude využívat. Existuje ještě řada věcí k řešení a vylepšení, přesto jsme s jeho fungováním spíše spokojeni.

Profesní knihovnické organizace vyvíjejí spoustu užitečných aktivit. Jak se do toho zapojuje váš kraj a vaše knihovna zvláště?

Naše knihovna je členem SDRUK, kde jsme zastoupeni v řadě odborných sekcí: sekci pro regionální funkce, pro bibliografii, pro akvizici, pro služby aj. Stejně tak jsme dlouholetým institucionálním členem SKIP, kde spolupracujeme v mnoha odborných orgánech, např. v sekci vzdělávání, sekci veřejných knihoven, zaměstnavatelské sekci a dalších. Pro rozvoj knihovnictví v našem kraji je velmi důležitý náš regionální SKIP10. Jeho předsedkyní je Zuzana Bornová, dlouholetá ředitelka Knihovny Petra Bezruče v Opavě a svého času i dlouholetá pedagožka Ústavu bohemistiky a knihovnictví FPF Slezské univerzity v Opavě. Je mimořádnou knihovnickou osobností, což pozitivně ovlivňuje vedení regionálního SKIP. Snažíme se, aby knihovny prezentovaly svou činnost; díky facebookové stránce SKIP10 se nám daří knihovny propojovat i „informačně“.

Spolupracujeme i s Asociací muzeí a galerií především prostřednictvím našeho Centra vzdělávání a regionálních služeb. Jde o společné porady a setkávání s výměnou zkušeností a novinek z oblasti knihovnictví. Domnívám se, že díky podpoře, nadšení, ale také tvrdé práci lidí zapojených do profesních organizací má české knihovnictví velmi dobrou profesní platformu.

Knihovnictví v Moravskoslezském kraji

(údaje o činnosti za rok 2017;
zdroj: MV ČR + statistické výkazy KULT 12-01)
Počet obyvatel kraje: **1 219 636**,
z toho Ostrava: **290 450** (k 1. 1. 2018)
Počet obcí v kraji: 300

Počet knihoven v kraji

- **411 veřejných knihoven**
(1 krajská, 15 pověřených, 72 profesionálních,
185 neprofesionálních a 138 poboček)
- **257 základních knihoven se specializovaným fondem** (galerijní, muzejní, archivní, lékařské,
univerzitní aj.; v evidenci MK ČR)

Pozn.: Knihovny se specializovaným fondem neodevzdávají roční statistické výkazy, takže bližší údaje o jejich činnosti nejsou známy a nejsou zahrnuty do následujícího výčtu.

Počet pracovníků veřejných knihoven	532
Počet čtenářů veřejných knihoven	140 295
počet fyzických návštěv*	2 655 041
počet výpůjček*	6 618 464
počet online návštěv*	1 696 013
Objem prostředků na nákup nové literatury	
2017	32 830 604
2016	31 752 193
2015	31 446 847

Počet akcí pro veřejnost

kulturní akce	8 097
vzdělávací akce	8 070

* včetně MSVK Ostrava

Více informací naleznete na www.svkos.cz.

Náš rozhovor shodou okolností vychází na stránkách 70. ročníku Čtenáře. Jak hodnotíte jakožto aktivní redaktorka několika regionálních knihovnických periodik dosavadní existenci tohoto celostátního časopisu a jeho budoucí roli a zaměření?

V současné době pracuji jako výkonná redaktorka *Duhy* a v časopisu *Acta Universitatis Lodzianensis*. Dříve jsem byla dlouhé roky šéfredaktorkou *Knihovnického zpravodaje Vysočina*, který jsem v roce 2001 založila, a také jsem pracovala řadu let v redakci *Bulletinu SKIP*. Časopis *Čtenář* považuji za velmi kvalitní oborový časopis, který má tradici a značku. Sleduje nosná témata v knihovnictví a věnuje jim své rubriky. *Čtenář* by měl zůstat univerzálním knihovnickým časopisem, aby v něm našli poučení a informace z oboru knihovníci velkých i malých knihoven. Je to velmi cenný zdroj informací o vývoji našeho oboru a jeho redakcí prošla velká spousta výrazných knihovnických osobností. Časopisu přeji, aby zůstal svůj a i nadále plnil poslání, pro které byl založen.

Děkuji vám za rozhovor a držím palce, aby se vaše nová budova Černá kostka stala brzy skutečností.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Foto a vizualizace: archiv MSVK v Ostravě

Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 25 lety

Vybrala: **VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ**

Vraťme se do poměrně nedávné historie a zalistujme 45. ročníkem *Čtenáře*. Psal se rok 1993. Zanikl společný stát Čechů a Slováků a vznikly nástupnické státy Česká republika a Slovenská republika. Změnami procházel stát, společnost i veřejné knihovny. Stránky *Čtenáře* jsou v tomto roce přímo odrazem těchto změn. Po celý ročník naplněná rubrika *Diskuze, názory, polemika* svědčila o tom, že osud veřejných knihoven nebyl jejich pracovníkům vůbec lhostejný. Rušily se okresní knihovny, lépe řečeno okresní funkce knihoven, rozpadaly se kooperační systémy, i když v některých regionech se je dařilo v modifikované podobě udržet. Rozpadl se státní knižní obchod a roztržštěná distribuce knih zneškodnila akvizitérům doplňování fondů. Knihovníci protestovali proti snahám Ochranného svazu autorů (OSA), aby se v knihovnách půjčovaly zvukové nosiče pouze prezenčně. Prohibovala jednání mezi knihovníky a zástupci OSA a Intergramu. Zrušeno bylo Technické ústředí knihoven. Přípravnou fázi procházela nová legislativa pro knihovnictví. Nejprve však musela být přepracována legislativa související s rozdělením státu. Očekávala se změna legislativy k povinnému výtisku periodických i neperiodických publikací. Informace přinesl již v prvním čísle Vít Richter v příspěvku *Kdy nová legislativa pro knihovnictví*. V šestém čísle byla otištěna *Koncepce rozvoje veřejného knihovnictví v České republice*, která se měla stát východiskem pro přípravu nového zákona o veřejných knihovnách.

Listujeme-li dále, dozvídáme se v č. 3, že bylo ustaveno Sdružení knihoven ČR a že právě v roce 1993 padlo rozhodující slovo o výstavbě ústředního depozitáře Národní knihovny ČR na pozemku bývalého areálu státního podniku Výstavnictví v Praze 10 – Hostivaři, který knihovna získala rozhodnutím vlády o rok dříve. Konal se třetí ročník knižního veletrhu v Praze (tehdy ještě v Paláci kultury) a také třetí ročník havlíčkobrodského Podzimního knižního trhu.

Navenek ani nepoznáme, že rok devadesátý třetí byl přelomovým pro samotný časopis. Změnil se vydavatel, nakladatelství, střídaly se tiskárny, rozpadala se distribuce. Zejména díky tehdejší šéfredaktorce Haně Jirkalové se podařilo vybalancovat složitou situaci a udržet časopis v kondici.

Jako byt' ne rodačku, ale dlouholetou kladenskou náplavu, mě v tomto ročníku potěšil příspěvek, který zval na výstavu *Svatopluk Klír a jeho Zodiak*. Autorem byl tehdejší ředitel Městské knihovny v Lounech Ivo Markvart. Protože to není v 45. ročníku jeho jediný příspěvek, dovoluji si zastavení u tohoto autora. *Vzdělaný knihovník se širokým rozhledem, ale také nekonformní a neortodoxní člověk, který dokázal své názory šířit bez ohledu na to, zda se zalíbí, a šťoural do věcí i do lidí*, napsala Hana Jirkalová ve své *Vzpomínce na Ivo Markvarta* po jeho tragické smrti v roce 2005 (*Čtenář*, č. 10, s. 319). Již v prvním čísle *Čtenáře* v roce 1993 najdeme jeho dva příspěvky. V rubrice *Lednová kurzíva* článek *Klement zakletý v Klementinu aneb O adresáři přepěkném knihoven veřejných některých a druhý, z něhož je naše ukázka, jsou Markvartovy odpovědi na dvě anketní otázky: 1. Kteří jsou Vaši nejmilejší autoři – a proč? a 2. Které čtenáře máte nejraději – a proč? Na druhou otázku Ivo Markvart mimo jiné odpověděl: *Těším se z těch, kteří se nespokojí s běžnými službami. Vítám čtenáře nestandardní až méně snesitelné, čtenáře obtížné. Oni chtějí vydané tituly pokud možno ihned, přicházejí se žádostmi o knížky časem zaváté, usměrňují nákup ke svým koníčkům a kočíčkám a letadélkům... Ale vcelku jsou mi blízcí všichni čtenáři. To je profesní povinnost. Ovšem přece jen je mi líto těch nešťastných hltalů umolousaných „detektývek“. Až jim někdo zavraždí tetičku, jsem zvědav, bude-li to pro ně oddychový příběh. Život je děj zázračný a přežvykování banalit a zlobot v časech, kdy šílenství rozlévá se špíglowsky, je čím?**

MARKVART, Ivo: *Anketa*. *Čtenář*. 1993, roč. 45, č. 1, s. 22.

Vladimír Voznička: Nejednobarevný časopis

Redaktor: 1971–1988

Šéfredaktor: 1989–1991

Do *Čtenáře* jsem nastoupil v listopadu 1971 jako čerstvý absolvent filozofie a politické ekonomie Karlovy univerzity. Moje spíše intuitivní než věcně domyšlená představa o vlastní redakční pozici souvisela s tím, jak se časopis jmenoval. Ne *Knihovna* nebo *Knihovník*, nýbrž *Čtenář!* Tušil jsem, že časopis, který se takto hlásí ke smyslu a prvnímu důvodu vši knihovnické činnosti, nikoli k jejímu úzce profesnímu výkonu a zaměření, se nutně bude věnovat také tématům „příbuzným“, z ryze praktického hlediska možná okrajovým, ve skutečnosti však neméně důležitým, která spatřuji kořeny knihovnické profese, její ideály a cíle v místech velmi přitažlivých – v kultivovaných prostorách humanity.

Šéfredaktorkou *Čtenáře* byla o necelou generaci starší Jarmila Houšková, která jako začínající novinářka stála u počátků formování časopisu na sklonku čtyřicátých let. Jejím redakčním kolegou byl „poslední český ruralista“ Karel Mlčoch, právě se chystající k odchodu do penze. Příjemně mě překvapil vstřícným přístupem, který jsem vzhledem k situaci neočekával. Technickou redakci měla na starost Věra Suchánková, grafikem byl skvělý malíř a ilustrátor, profesor Vysoké školy uměleckoprůmyslové Miloslav Jágr. Mým prvním redakčním úkolem nebylo něco napsat nebo zredigovat, nýbrž dát do pořádku kartotéku odběratelů. S údivem jsem zjistil, že je jich více než osm tisíc. Nermalou část ovšem tvořily střední a velké knihovny, které odebíraly i několik desítek výtisků každého čísla.

Sedmdesátá i osmdesátá léta, tedy bezmála všechny roky mého redakčního působení, byla dobou trvalého sevření společnosti jednobarevnou

Foto: archiv V. Vozničky

totalitní mocí. Nutně se v něm ocitnul i *Čtenář* – také on se často oháněl závěry a usneseními partajních sjezdů. Ale tatáž doba byla i dobou stále zřetelnější eroze politických „pravd“ a ideologických pouček. I to se na stránkách časopisu odrazilo. Třeba v tom – mohu-li použít obraznou charakteristiku –, že nevybarvoval omalovánku doby pouze jednou barvou. Nebo okruhem přispěvatelů, ať už publikovali pod svými, nebo nuceně přijatými jmény. *Čtenář* tak byl pro všechny, kdo se pohybovali v jeho redakčním, firemním a profesním okolí, místem, kde se přirozeně, pod mnoha tlaky, včetně redakčních uzávěrek, formovaly a třibily nejen stanoviska a postoje k dobovým knihovnickým otázkám, ale i postoje a názory spojené se začleňováním sebe sama, kolegů a spolupracovníků do obecně lidského, politického, kulturního

a profesního společenství a kontextu, a kde se tudíž s hranicí toho, co bylo a nebylo možné předložit ke zveřejnění, dalo hýbat. Ne z politických pohnutek, nýbrž z docela obyčejné potřeby mít svou vlastní tvář.

Abych jen obecně nepopisoval, uvedu příklad. Na začátku osmdesátých let se v jednom okresním jihomoravském městě konalo společné jednání redakčních rad časopisů *Čtenář* a *Čitateľ*. Po znamenité slavnostní večeři, které se zúčastnil i tamější ideologický tajemník strany, se stísněná atmosféra navozená oficiálními přípitky poněkud uvolnila a na řadu přišly lidové písničky. O lásce, o Mackovi od Malacek, nic politického. Politiku do toho vnesl vedoucí okresního kulturního střediska prohlášením, že nejlépe ze všech zpívá jejich soudruh ideologický tajemník. Do nastalého ticha, trapností okamžiku živeného, pohotově vstoupil ředitel Slovenské pedagogické knihovny a odvyprávěl příběh, jak se v posledních dnech druhé světové války obyvatelé jedné malé slovenské vesnice z obavy před jejím zničením úspěšně vyhnuli osvobození Rudou armádou. Spršky smíchu posluchačům unikaly

již během vyprávění – a tvrdě narážely na kamennou tvář okresního ideologa. Její žulový výraz ani zděšení v očích kulturního modloslužebníka nezabránilo výbuchu osvobozujícího řehotu, když vyprávění skončilo.

Se *Čtenářem* jsem se rozloučil začátkem devadesátých let. Byl pro mne naplněním přání věnovat se humanitně orientované publicistice, využitou příležitostí k seznámení s mnoha vynikajícími lidmi působícími v oblasti, která mě od dětství přitahovala, lidskou i profesní průpravou k tomu, co na mne čekalo později. A čím byl *Čtenář* pro své čtenáře? Přesně to nevím a vědět ani nemohu. Ale přál jsem si, aby nejen přinášel nové myšlenky, profesní nápady a přístupy, ale také podporoval a rozvíjel přesvědčení, že knihovny jsou podstatnou složkou komunikačních toků mezi lidmi, generacemi, národy a rasami, že umí pečovat o výsledky lidského poznání a historickou zkušenost lidského společenství jako součást paměti národa i lidstva a že to vše za příznivých podmínek dokážou demokraticky zprostředkovat každému zájemci. Totéž přeji *Čtenář* i dnes.

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Co pro vás připravujeme...

- **Práce knihoven s národnostními menšinami a sociálně znevýhodněnými**
 - mezinárodní projekty k interkulturním knihovnickým službám
 - nezisková organizace Slovo 21, školící knihovníky v interkulturní komunikaci
 - projekt integrace cizinců v Masarykově veřejné knihovně Vsetín
 - činnost Agentury pro sociální začleňování v Ostravě
- **Projednávání návrhu nové směrnice EU o autorském právu**
- **Bilance vydávání knih v ČR v roce 2017**
- **Citace, citování a plagiátorství**
- **Studenti a knihovny v Dánsku podle Christiana Ulricha Lauersena, ředitele sítě knihoven v okrese Roskilde**
- **Rozhovory s Bobinou Blažkovou a Danuší Vyorálkovou**
- **Rozhovor s Tomášem Kubíčkem, ředitelem Moravské zemské knihovny v Brně**
- **Případová studie o podpoře studentů v NTK a další materiály.**

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

Připravujete stavbu, přístavbu či rekonstrukci své knihovny? Potřebujete poradit s předprojektovou přípravou, dodavateli vnitřního vybavení a s mnohým dalším, co s tím souvisí? Za tímto účelem můžete kontaktovat Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (dále MC VRK), které bylo zřízeno v Moravské zemské knihovně v Brně.

Vznik MC VRK se stal dílčí součástí strategie Státní kulturní politiky na léta 2015–2020 a Koncepce rozvoje knihoven v České republice na období 2017–2020. Východiskem pro jeho činnost byl také průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven ČR, který realizoval Knihovnický institut Národní knihovny ČR ve spolupráci s MZK v Brně a NIPOS v roce 2016. V letošním roce probíhá činnost MC VRK za finanční podpory Ministerstva kultury z programu VISK 1.

V MC VRK nyní připravujeme databázi, která bude zaměřena především na následující oblasti:

- **financování** – sledujeme vypisované dotační tituly a granty, nadační fondy, ale také chceme dát vědět o hromadném financování či oslovování podniků a firem na lokální úrovni;
- **předprojektová příprava** – pomůžeme s vytvářením koncepcí knihoven, s nastavením metod, které pomohou knihovnám k dosažení efektivních služeb;
- **architektura** – zkusíme nastavit cestu pro budoucí systematickou spolupráci architektů a knihovníků; chtěli bychom zvyšovat obecné povědomí o veřejném prostoru a práci s ním;
- **příklady dobré praxe** – jezdíme a fotíme dobře zrekonstruované knihovny; fotografie postupně zpřístupníme na nově vznikajícím webu, kde knihovníci budou moci nalézt inspiraci;
- **adresář dodavatelů** – aktualizovaný adresář dodavatelů nábytku nejen pro knihovny, případ-

Interiér Obecní knihovny Nemojany, opravené za pomoci dotace v rámci projektu Obecní knihovny, který již třetím rokem slouží podpoře modernizace a vybavení obecních knihoven v Jihomoravském kraji pro obce do 3000 obyvatel Foto: archiv MC VRK

ně kontakty na restaurátory či výrobce replik starožitného nábytku;

- **poskytování technických informací** – nosnost regálů, podlah, ergonomie aj.;
- **e-zpravodaj** – elektronické periodikum, jež shrne výše uvedené informace.

V návaznosti na tyto poskytované služby chceme vytvořit z řad architektů, zřizovatelů a knihovníků síť ambasadorů, kteří budou fungovat v rolích konzultantů. Knihovníci či zřizovatelé se tak budou moci obrátit s konkrétním problémem na někoho, kdo již něco podobného řešil a může poskytnout adekvátní informace. Věříme, že se síť odborníků bude rychle rozrůstat a těšíme se na všechny aktivní kolegy různých profesí.

Koncept metodického centra jsme již představili v Praze na akci *Knihovnická dílna 2018*. Další

příležitostí, kde se s námi můžete setkat, bude nadcházející konference *Knihovny současnosti 2018* v Olomouci (11.–13. 9.). Na podzim také proběhnou samostatné konference na téma výstavby a rekonstrukce knihoven v Brně a Praze, na které vás tímto srdečně zvou; o přesných termínech i programu těchto akcí vás budeme informovat i prostřednictvím časopisu *Čtenář*.

Jsme teprve na začátku, ale pár prvních kroků už máme za sebou. Proto bych ráda poděkovala všem, kdo s námi na toto téma diskutují – knihovníkům J. Sikorové, J. Juklovi, E. Měřinské, M. Bočkové, architektům K. Bidlovi, P. Leškovi, místostarostce M. Burjanové a celému našemu oddělení vzdělávání a krajské metodiky v MZK. Těšíme se i na vaše podněty a podporu.

MARTINA HUJEČKOVÁ

Martina.Hujeckova@mzk.cz

Inspirace

Japonský den ve Vsetíně

V úterý 7. srpna se v Masarykově veřejné knihovně Vsetín odehrál prázdninový *Japonský den*, který si užily jak děti z příměstského tábora při knihovně, tak i mnoho dalších zájemců. O program se postarali zaměstnanci a příznivci firmy Kayaku Safety Systems Europe a. s., partnera akce. Hlavní průvodkyní byla paní Renata Jaroščáková, která žije trvale v Japonsku. Seznámila děti s životem v této zemi a v rámci promítání představila i japonskou kulturu, zvyky a tradice. Pohovořila o tom, jak to funguje v japonských školách, a dětem dala kvíz o zemi vycházejícího slunce. Účastníci si mohli s pomocí rodilé Japonky, paní Ikematsu, vytvořit origami, napsat své jméno katakanou, jednou ze dvou japonských slabičných abeced pro přepis cizích slov, vyzkoušet jíst hůlkami a nebo si zatancovat tradiční japonský tanec OBON. Oproti tradici se nabízel mírně ochucený japonský zelený čaj a bylo možné ochutnat japonské speciality a pamlsky, pro odvážné hůlkami. Nechyběl ani workshop na výrobu sushi, který se setkal s opravdu velkým zájmem veřejnosti.

„Bylo to super a čaj byl výborný. Dostali jsme spoustu dárečků,“ podělil se o své dojmy Matyáš (7 let). Navázala na něj Julie (9 let): „Nejvíce se mi líbila příprava sushi, které bylo výborné. Doufám, že ho začneme dělat i doma. Také jsem si vyrobila krásné origami jeřába.“ Děti se díky kostýmům, rekvizitám a líčení mohly proměnit i v malé geiši a samuraje.

„Původní myšlenku spolupráce se vsetínskou knihovnou přiblížit veřejnosti japonskou kulturou a zvyky prostřednictvím klasických přednášek a workshopů jsme v letošním roce rozšířili o program zacílený především na ty nejmenší. Děti měly možnost se dozvědět spoustu zajímavostí o Japonsku a věřím, že si odnesly nespočet nových zážitků. Mile mne také překvapil zájem veřejnosti o vlastní tvorbu a degustaci sushi. Podle spokojených úsměvů si troufám říci, že se Japonský den setkal s velmi pozitivními ohlasy,“ zhodnotila tuhle prezentaci Japonska Lenka Ondruchová, zástupkyně partnera akce Kayaku Safety Systems Europe a. s.

KATEŘINA JANOŠKOVÁ | kjanoskova@mvk.cz

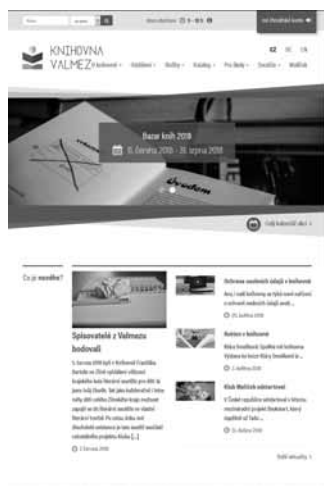
Ohlédnutí za Bibliowebem 2018

Na rozsáhlejší retrospektivu soutěže Biblioweb bude ten pravý čas až napřesrok, kdy oslaví již své dvacáté jubileum, takové ambice tento text nemá. Je jen průběžným osobním zamyšlením jednoho z porotců nad trendy, posledními výsledky a nad tím, co se na této soutěži mění a co zůstává.

- **Dobré weby knihoven už jsou dobré weby jako takové; ob stojí v konkurenci jiných, často drahých korporátních webů.**
- **Dobrý online katalog (v řeči našich uživatelů vyhledávač) je klíčový prvek webu knihovny a hlavní důvod, proč jej uživatelé navštěvují. A budou ještě lepší, zintenzivní-li se komunikace mezi vývojáři, knihovníky, uživateli a erudovanými webdesignéry.**

Navštívíme-li weby tří vítězných knihoven – Městské knihovny Bílovec, Městské knihovny Valašské Meziříčí a Krajské knihovny Vysočiny –, zjistíme, že mají leccos společného. A přidáme-li dalších pár skvělých webů z poslední doby (např. Národní lékařská knihovna, Masarykova veřejná knihovna Vsetín či Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity) můžeme už pomalu sledovat trendy.

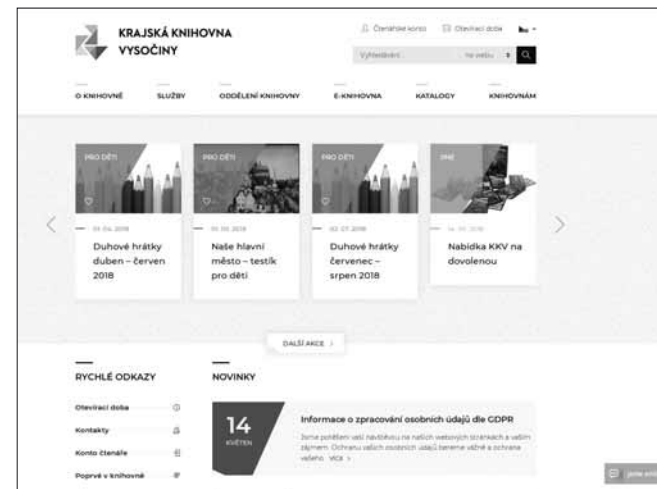
Jedním z nejdůležitějších, ale viditelných jen v širším záběru, je zdánlivě prostý fakt **kvality**, tzn. že dobré weby knihoven už jsou dobré weby jako takové; ob stojí v konkurenci jiných, často drahých korporátních webů. Už se nesnaží být za každou cenu originální a nepovažují se za něco jiného a zvláštního, co by je opravňovalo k roztočivým a nestandardním řešením. Je to vyšším stupněm uvědomění a vzdělanosti v samotných knihovnách, vnuknutím od jejich externích tvůrců či prostě dlouhodobou zkušeností? Od všeho trochu, nicméně autorské hledisko cítím jako nejpodstatnější. Je čím dál běžnější,

Domovská stránka Městské knihovny Valašské Meziříčí

možná až samozřejmě, že si knihovny nenavrhují web, nekódují ho a často ani neprovozují samy, vlastními silami. Nejsme na to odborníky, byť máme často ten pocit (web je přece informačním nástrojem a v tom my se vyznáme...), a je jen dobře, že si v tom necháváme pomoci.

Další bohubilý trend dobrých knihowebů si soukromě pojmenovávám jako **zprůzračnění** – jak strukturální, tak vizuální a vzácněji i obsahové. Návrh struktury, resp. navigace webu bývá nejnáročnější fází návrhu, zvláště při jeho přestavbě („ale tohle jsme přece mívali takhle...“). Knihovník, jehož denním chlebem je třídění, pořádání, klasifikace a taxonomie, prochází peklem, když vidí, jak nelogické a nesystematické členění webu mu odborník navrhuje. Měl by to ale vydržet a vyslyšet hlas uživatele, kterého zajímá pouze to důležité a dobře k nalezení. Vizuální projasnění je na první pohled nejlépe viditelné, a jakkoli dosažitelné se může jevit, nedaří

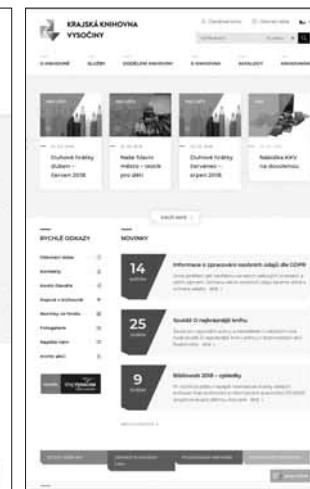

Domovská stránka Krajské knihovny Vysočiny

se to všude. Stále si jako zadavatelé málo uvědomujeme palčivou potřebu prázdného místa, které stránky provzdusní, a tendujeme k přeplňování stránek se všemi jeho neblahými důsledky. S obsahem je to horší: máme ho moc a bytostně ho všichni toužíme sdělovat. Díváme se však, zda a jak je konzumován? Zprůzračnění webu je nutnou, nikoli však postačující podmínkou zlepšení jeho **použitelnosti**. Tu vnímám dlouhodobě jako úhelný kámen (nejen) webových prezentací a oblast, kde se tradičně nejvíce projevuje laický přístup nepodložený uživatelským testováním.

Posledním (ale z hlediska důležitosti spíše prvním) dílem skládačky s názvem dobrý knihovní web je **dobrý online katalog** (v řeči našich uživatelů vyhledávač). Je to klíčový prvek webu knihovny a hlavní důvod, proč jej uživatelé navštěvují, to mějme na zřeteli. Bohužel, je to zároveň entita, jejíž vývoj či změny můžeme ovlivňovat jen poměrně omezeně. Problematika „opaků“ by vydala na samostatný dlouhý článek a tise sním o tom, že jednou za čas v rámci Bibliowebu zhodnotíme právě je. Měli bychom si to však od hodnocených nechat zaplatit, jinak jim zdarma věnujeme hodiny náročného testování, které v komerčním sektoru stojí nemalé peníze. I online katalogy se samozřejmě vyvíjejí a vylepšují. A budou ještě lepší, zintenzivní-li se komunikace mezi vývojáři, knihovníky, uživateli a erudovanými webdesignéry.

Každoroční hodnocení v Bibliowebu přináší rovněž přehledku tradičních neduhů. K těm nej-

bizarnějším, naštěstí však mizejícím, patří např. animované obrázky formátu GIF, oblíbené zvláště v menších knihovnách. Nekvalitní a nevhodně použité fotografie jsou dalším grafickým nešvarem. Často se potýkáme s textací – nemluvíme jasně, stručně a srozumitelně, používáme knihovničtinu. I přes dlouholetou zaslouženou osvětu a technologickou evangelizaci kolegy porotce Radka Pavlíčka míváme potíže s bezbariérovostí a přístupností webů. A právě v poukázání na tyto a další problémy spočívá jeden z velkých přínosů soutěže. Nechme se (zdarma) otestovat, to je mé doporučení všem, kteří svou účast v Bibliowebu zvažují.

Co říci závěrem? Knihovní weby se pomalu, ale jistě kultivují, dotahují se na úroveň, kterou uživatelé očekávají, díky aplikaci responzivního designu čím dál lépe odolávají nejrůznějším způsobům zobrazení a vybavují se spolehlivějšími „motory“. Není však čas pro spánek na vavřínech! Část z nich se brzy změní v muzeálie, neprojdou-li významnou obrodou. A jak se mění knihoweb, mění se v čase v některých směrech i můj pohled. Už se nedomnívám, že by i nejmenší knihovna měla mít svůj (většinou problematický) web. Už nepovažuji různé šablony za spásné řešení, pokud nemají zaručený vývoj, a nevěřím, že kdesi v platónské říši idejí existuje „ten jedině správný“ web knihovny, který by stačilo napodobit. Už netoužím po malých izolovaných online katalogech. Postačí docela, když bude knihovna Knihovnou.cz...

JAN KAŇKA | kanka@kfbz.cz

Spolupráce ostravských knihovníků a učitelů

Centrum vzdělávání Knihovny města Ostravy se ve spolupráci s Ostravskou univerzitou pustilo do užitečného projektu nazvaného *Vzdělávací program s pedagogickým zaměřením pro knihovníky pro děti a mládež*. Vedly k tomu zvyšující se nároky, které klade na knihovníky stále častější pořádání lekcí informačního vzdělávání a besed pro školy všech stupňů a typů.

Knihovníci se tváří v tvář školním třídám stávají lektory velmi často, někteří i několikrát týdně. A jen malé procento z nich disponuje pedagogickým vzděláním, tudíž jen málo z nich k tomu má širší odbornou průpravu. V Knihovně města Ostravy (KMO) jsme to zkusili změnit, protože jsme tušili, že by to mohlo být užitečné nejen pro našich 25 knihovníků z osmi specializovaných oddělení pro děti a mládež, ale také pro kolegy a kolegyně z dvaceti poboček univerzálních, tedy z těch, kde se knihovníci věnují dospělým i dětem a lekce či besedy leží také na jejich bedrech.

Cíl a příprava programu

Na první plánovací schůzku na Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity, Katedru českého jazyka a literatury jsme se vydali se základními požadavky: neskromně jsme chtěli, aby naši knihovníci dovedli připravit ještě lepší lekce informačního vzdělávání a besedy než dosud – po stránce formální a obsahové, s přispěním nových nápadů, kreativity, zařazením prvků, které osloví dětské publikum. Chtěli jsme jim zprostředkovat pedagogické a psychologické poznatky pro obohacení práce s dětmi, pro lepší porozumění s dětským publikem. V neposlední řadě jsme chtěli dosáhnout i zlepšení projevu knihovníků při samotné prezentaci lekcí informačního vzdělávání a besed nebo i při dalších typech veřejných vystoupení.

Na základě našich výchozích požadavků a také svých dlouhodobých bohatých zkušeností

nám tajemnice výše zmíněné katedry a pedagogická poradkyně pro studijní obory Český jazyk se zaměřením na vzdělávání a Učitelství českého jazyka pro druhý stupeň základních škol doc. Ivana Gejgušová doporučila rozvrhnout pedagogický vzdělávací cyklus do pěti částí a navrhla, kteří kolegové z katedry by se vybraných témat mohli ujmout. Po dosažení všeobecné shody nastal čas podrobnějších příprav a plánování, aby se posléze podle připraveného schématu od září 2017 do ledna 2018 celý cyklus uskutečnil v následující podobě.

Cyklus pěti seminářů

Nejprve byli účastníci seznámeni s charakteristikou jednotlivých věkových skupin a s psychologií dítěte. Získali příklady vhodné práce s dětmi podle jejich vývojových potřeb, včetně zohlednění speciálních vzdělávacích potřeb u některých dětí, a to vše na semináři pod názvem **Vývojová specifika dětí školního věku**, který vedla klinická psychologka Kateřina Panáčková, spolupracující mj. právě s Pedagogickou fakultou Ostravské univerzity. Seminář byl cenný zejména díky konkrétním příkladům z praxe, které doktorka Panáčková mohla poskytnout mj. na základě své práce v psychologické ambulanci Fakultní nemocnice v Ostravě, ale i díky své dřívější praxi školní psychologky.

Jako druhou oblast jsme zvolili práci se zvukovou stránkou českého jazyka, osvojení zásad správné výslovnosti a nácvik mluvní techniky – této problematiky se ujala Pavlína Kuldánová.

Foto: Filip Hrazdil

Účastníci a přednášející pedagogického cyklu v KMO

Její seminář s názvem **Kultura mluveného projevu při veřejných vystoupeních** byl náročný, protože vyžadoval výrazné zapojení účastníků. Museli předčítat, recitovat – a jejich mluvní projev byl doktorkou Kuldánovou velmi pečlivě a podrobně hodnocen. Všichni účastníci se ale shodli na tom, že pro ně bylo cenné každé její upozornění na řečovou vadu nebo na drobný zlozvyk či odchylku od správné výslovnosti, vítaná byla každá její profesionální rada – i proto, že v oblasti mluvených projevů se stará o některé ostravské herce a moderátory. Vážíme si toho, že se nyní také stará o ostravské knihovníky...

Třetí důležitou oblastí bylo připomenutí rámcových vzdělávacích programů, školních vzdělávacích programů a současné koncepce výuky češtiny a literatury na školách. Účastníci se seznámili se současnými čítankami, se seznamy doporučené četby, se čtenářskými dílnami, připomenuli si téma čtenářské gramotnosti. Této oblasti se ujala doc. Ivana Gejgušová, která s ústředním oddělením KMO spolupracuje již dlouhá léta, ale vždy zejména z hlediska studentů, budoucích učitelů českého jazyka a literatury. Nyní od ní mohli zajímavé poznatky načerpat také naši knihovníci v semináři nazvaném **Didaktika lekcí informačního vzdělávání**.

Ve čtvrté části přišla na řadu práce s uměleckým textem jak básnickým, tak prozaickým, uvedení do problematiky literatury jako formy komunikace a interpretace textu. Účastníci semináře se zabývali faktory, které mohou ovlivňovat četbu, pronikli do tajů intermedialních vztahů literatury a dalších druhů umění – filmu, hudby... Touto problematikou se zabýval Rado- mil Novák. V rámci svého semináře s poměrně

strohým názvem **Práce s uměleckým textem** umožnil frekventantům, aby se ponořili do velmi rozmanité tvůrčí práce a vyzkoušeli si, jakými prostředky lze zapůsobit na posluchače, jak probudit jejich fantazii apod. Poznatků a zážitků z celodenního semináře bylo podle vyjádření jeho účastníků na roky práce s dětmi. Cíle bylo tedy dosaženo!

V páté, závěrečné části celého cyklu se účastníci spolu s Olgou Kubeczkovou věnovali současné knižní produkci pro děti z hlediska umělecké kvality. Seminář pod názvem **Kvalita a kýč ve tvorbě pro děti a mládež** přinesl nejen teoretické pohledy na problematiku braku a kýče, ale doplnil vše také o praktické ukázky, díky nimž budou knihovníci umět snadněji identifikovat kýčovitost v dětských knihách a s větší jistotou doporučovat kvalitní a přínosné tituly.

Náslechy ve školách

Všechny semináře se uskutečnily během čtyř měsíců, souběžně probíhala i praktická část vzdělávacího pedagogického programu. Studenti pedagogické fakulty, budoucí učitelé, totiž chodívali do škol na náslechy. Nechtěli jsme, aby o tuto zkušenost byli ochuzeni ani naši knihovníci. Navíc se zde nabízela možnost pohledu z druhé strany: knihovníci se dostali do škol za žáky, kteří obvykle chodí spíše za nimi do knihoven. Mohli tak vidět, jak probíhá současná výuka literatury, jakým způsobem je vyučovací hodina členěna, jak se žákům prezentuje nové učivo, jak se předchází nepozornosti žáků aj. Knihovníci se stali účastníky náslechlů na základních školách, a to jednu vyučovací hodinu na nižším a jednu na vyšším stupni.

Každá pobočka si vybrala „svou“ školu, tj. tu, z níž obvykle přicházejí třídy do dané pobočky na lekce informačního vzdělávání a na besedy, takže domlouvání náslechnů bylo o to jednodušší. Musím konstatovat, že školy nám vyšly velmi ochotně vstříc a někteří z ředitelů škol byli nápadem mile překvapeni a ocenili ho jako další stupínek ve vzájemné spolupráci škol a knihoven.

Zhodnocení

Čas našeho pedagogického experimentu, tj. 38 vyučovacích hodin během pěti seminářů a dvě vyučovací hodiny náslechnů, utekl bohužel jako voda. Chvilu společně strávené s vyučujícími Ostravské univerzity naši knihovníci hodnotili velmi příznivě. Za všechny si dovoluji uvést komentář jedné kolegyně: *Všechny semináře z pedagogického bloku jsou výborné a pro praxi užitečné. Tady snad ani není možné mít výhrady vzhledem k tomu, jak kvalitní odborníci nás školí. Tento blok bych doporučila minimálně všem pracovníkům dětských oddělení.*

Nechtěli jsme podcenit ani závěr celého cyklu, který jsme koncipovali jako příjemné přátelské setkání se zástupci univerzity s hodnocením proběhlých seminářů a se slavnostním předáním osvědčení o absolvování cyklu. Skupina prvních dvaceti absolventů jistě nezůstane poslední. Obě strany – Knihovna města Ostravy i Ostravská univerzita – jsou nakloněny pokračování spolu-

práce, vzniku další studijní skupiny a zopakování tohoto typu vzdělávání pro knihovníky z oddělení pro děti a mládež i v budoucnu.

V čem vidí hlavní přínos této spolupráce, jsem se přímo zeptala také doc. Ivany Gejgušové: *„Pedagogové, kteří působí na naší katedře vzdělávající budoucí učitele češtiny, se bez Knihovny města Ostravy a zvláště jejich dětských oddělení neobejdou. Jsme tu častými hosty a dostává se nám mnoha cenných informací o novinkách v literární produkci pro dětské čtenáře. Nejednou jsou knihovníci našimi konzultanty při hledání vhodných titulů pro výuku i odbornou práci. Nabídku na realizaci vzdělávacího cyklu jsme vnímali i jako malé poděkování za dlouhodobou spolupráci. Ze své profesní praxe vím, že proces výuky je jen výjimečně jednostranný, v optimálním případě obohacuje obě strany. Za sebe i své kolegy můžu potvrdit, že se to stalo i při našich setkáních.“*

Můžeme tedy za KMO konstatovat, že projekt se zdařil, a vřele doporučujeme také dalším knihovnám vzdělávání knihovníků v pedagogické oblasti a spolupráci se spřátelenými univerzitami ze stejného nebo blízkého města. Pokud se spojí nadšenci pro své obory, aby uvedli do života dobrý a užitečný nápad, může z toho vzejít vždy jen něco přínosného, jako se to povedlo v tomto případě.

ŠÁRKA KULIGOVÁ | kuligova@kmo.cz

Neušlo nám

Připravované změny v Katalogu prací pro povolání knihovník

V roce 2017 probíhala v Zaměstnavatelské sekci SKIP revize *Katalogu prací* (přílohy k nařízení vlády č. 222/2010 Sb.) *pro povolání 2.03.01 knihovník*. Jejím výsledkem je návrh poměrně rozsáhlých úprav založený na změně principu zařazování knihovnických prací do platových tříd. Navržené úpravy odrážejí vývoj oboru a změny charakteru knihovnických činností, jejichž náročnost již nelze hodnotit pouze na základě územní působnosti knihovny. Zásadní změnou je tedy opuštění regionálního principu. Místo něj je stoupající náročnost prací v jednotlivých platových třídách vyjádřena na základě odlišnosti knihoven, jako je jejich velikost, poslání, specializace, rozsah a specializace knihovního fondu či nabídka služeb.

V průběhu května a června byl zjišťován dopad navrhovaných změn testováním ve vybraných knihovnách. Na základě kladné odezvy z testovaných knihoven byl návrh prezentován zástupcům MPSV. Na jejich doporučení bude příprava změn pro *Katalog prací* pokračovat. Návrh bude dokončen do 31. 12. 2018, včetně projednání s Ministerstvem kultury.

Bližší informace o připravovaných změnách jsou k dispozici na portálu Informace pro knihovny (ipk.nkp.cz) v sekci Legislativa – legislativní dokumenty.

DANA SMETANOVÁ | dana.smetanova@nkp.cz

Z knihovny...

aneb Směřovali jinam

V této nově zavedené nepravidelné rubrice vám budeme představovat různé osobnosti, které sice vystudovaly nebo vyšly z knihovnictví, ale profesně se prosadily a působí v úplně jiných oborech a oblastech. Redakce

Z českých a amerických knihoven ke vzdělávání v EU

Foto: archiv V. Nürnbergrové

PhDr. Veronika Nürnbergrová, Ph.D., C.A.S. je absolventkou Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK (ÚISK) a School of Information and Library Science of the University of North Carolina at Chapel Hill (UNC). V knihovnách působila mezi lety 1989–1997, pak začala pracovat na různých pozicích v rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti a podílela se na realizaci řady národních a evropských projektů včetně vstupu ČR do EU. O jejím dalším směřování tak bylo rozhodnuto...

Proč jste se rozhodla studovat právě knihovnictví a v čem se lišilo jeho studium v ČR a ve Spojených státech?

Odmaturovala jsem na střední pedagogické škole v Liberci. Po ní mě čekalo přidělení na umístěnou do některé z mateřských škol. Ocitla jsem se v situaci, kdy jsem věděla, že nemám žádné zkušenosti, o životě nic nevím a chce se po mně, abych vzdělávala a vychovávala děti. Cítila jsem, že není dobrý model pustit hned po maturitě osmnáctiletou holku k předškoláčkům. Věděla jsem, že potřebuju dál studovat. Psal se školní rok 1988/89. Vybrala jsem si obor blízký kultuře. Přijímací zkoušky jsem složila mezi nejlepšími. Přesto jsem ale na FF UK měla dveře zavřené a cítila jsem to jako nespravedlnost. Naštěstí jsem se dozvěděla, že v dětském oddělení tehdejší Státní vědecké knihovny v Liberci hledají pracovníka na půl úvazku. Nastoupila jsem v září 1989. Našla jsem tam skvělé kolegyně, práce s dětmi v knihovně mě moc bavila. Po listopadu 1989 se navíc změnila přijímací kritéria na vysoké školy – politická angažovanost a původ rodičů už nehrál roli – a já už věděla, že chci studo-

vat knihovnictví. Přijímací zkoušky jsem úspěšně složila a v roce 1990 jsem začala studovat na Katedře knihovnické a informační vědy FF UK. Tam jsem také potkala Stanleyho Kalkuse, který navázal spolupráci Karlovy univerzity s UNC-SILS, kde dříve sám působil. V roce 1995 jsem byla na tuto nejlepší a prestižní školu v oboru přijata a odjela tam studovat jako první studentka s českým pasem. Byla to obrovská životní a studijní zkušenost. Něco takového by si měl zkusit každý. Studium v ČR je zaměřené na teoretické znalosti, všeobecný filozoficko-sociální vědní základ. Studium v USA je zase zaměřeno na praktické použití vědeckých poznatků z oboru v praxi, na řešení určitých úkolů, se kterými se v praxi můžeme setkat a které často souvisejí s efektivitou fungování a řízení knihoven a informačních pracovišť.

Čím vás práce v knihovnách zaujala, a když porovnáte ty z ČR s těmi americkými, jak toto srovnání dopadlo?

Součástí mého stipendia, které jsem dostala od UNC, byl částečný pracovní úvazek v oddělení

slovanské a východoevropské literatury v ústřední knihovně univerzity – Davis library. Značnou část fondu tohoto oddělení tvoří sbírka exilové české literatury, kterou tu za svého působení budoval Stanley Kalkus. Kromě toho, že jsem prováděla předakviziční rešerše v různých systémech a databázích, o jejichž existenci jsem věděla z pražských studií, užívala jsem si, že mám možnost přispět k rozšiřování tak úžasné a ojedinelé sbírky a být součástí špičkové knihovny jedné z nejprestižnějších amerických univerzit. Moc ráda jsem pobývala mezi regály – tehdy u nás ještě volný výběr nebyl samozřejmostí – a brala do rukou knížky, o kterých jsem do té doby jen slyšela. Když mi bylo smutno po domově, šla jsem mezi ně, začala se nebo listovala knihou fotografií Jizerských hor, přenesla se o tisíce kilometrů a najednou jsem byla doma... Je trochu paradoxní, že jedině při této práci jsem využila ruštinu, kterou jsem se velkou část dětství učila povinně. Hodně jiné z hlediska pracovních podmínek bylo, že se dohlíželo na dodržování ergonomických pravidel a pravidelné přestávky. Po dvou hodinách práce byla povinnost opustit na cca 20 minut pracoviště. Pro zaměstnanec byla také k dispozici odpočinková místnost a klidová místnost s lehátko; sick days byly také v té době u nás věcí neznámou. Pokud bych měla srovnávat mezi českými a americkými knihovnami té doby, tak jako čtenář a uživatel jsem byla v Chapel Hill nadšená, protože knihovny poskytovaly to, co mi v Čechách chybělo, jako je pohovka k polehávání, příjemná zákoutí, online neomezený přístup k nejnovějším odborným a vědeckým periodikům a článkům a prakticky neomezená otevírací doba se službou nočního doprovodu na kolej.

Co rozhodlo o tom, že jste se nakonec rozhodla věnovat oblasti vzdělávání, tj. úplně jiné činnosti a oboru, než ve kterém jste začínala?

Chtěla jsem v práci využít to, co jsem se při studiu naučila. Na podzim roku 1997 vyšel v konferenci Knihovna inzerát na pozici informačního specialisty v Národní agentuře, tehdy se používal název Národní koordinační jednotka evropského vzdělávacího programu Leonardo, kde se požadovala znalost angličtiny a tvorba databází v aplikaci Access. Přihlásila jsem se a místo jsem dostala. Leonardo da Vinci, evropský pro-

gram na podporu odborného vzdělávání, byl už od roku 1997 prvním otevřeným i nečlenským zemím EU. Evropské programy zaměřené na různé oblasti vzdělávání nesly jména evropských osobností, které dané oblasti v minulosti významně ovlivnily – Comenius školní vzdělávání, Socrates všeobecné vzdělávání, Erasmus vysokoškolské vzdělávání, Grundtvig vzdělávání dospělých a další. Nyní jsou všechny tyto oblasti zastřešeny jedním velkým programem Erasmus+. A nakonec jsem se zas tak daleko od knihovnictví nedostala. Se vzděláváním má mnoho společného a oba obory spolu také hodně souvisejí. Jsou to dvě různé cesty vedoucí ke stejnému cíli – k vyšší vzdělanosti společnosti a rovnému přístupu ke vzdělání.

Co jste mohla uplatnit ze studia knihovnictví a metod knihovnické práce při svém dalším působení?

Studium na filozofické fakultě naučí člověka myslet – to je podle mého největší vklad do života. Studiem na ÚISK a na UNC-SILS jsem poznala mnohovrstevnatost vědy, naučila jsem se myslet systematicky, strukturovaně, umět situaci analyzovat a také ji vidět v dalších souvislostech, umět oddělovat podstatné informace od nepodstatných, zásadní od podřadných, smysluplné od nesmyslných. Také jsem postupem času ocenila obezřetnost vůči bezpečnosti hromadně zaváděných nových informačních technologií. To jsou dovednosti, které nabývají na důležitosti s tím, jak komplexním problémem se zabýváte, a člověk je může uplatnit ve většině oborů – najít podstatu, umět myslet v souvislostech a používat zdravý selský rozum. Vzdělávání a školský systém je ohromně komplexní problematika s celospolečenským dosahem přes několik generací a má navíc značnou setrvačnost. Proto každá, i zpočátku zdánlivě marginální nebo nesystematická změna se projeví až s postupem času a její dopad může být úplně jiný, než si její původci na počátku byli schopni představit. Asi každý z nás některou z těch změn ve školství z posledních dvou dekad pocítil – ať už v kůži svých dětí, nebo jako rodič. V tom lepším nebo horším slova smyslu.

Byla jste rovněž poradkyní předsedy vlády pro oblast lidských zdrojů a evropských pro-

gramů a také jste pracovala v soukromé sféře ve společnosti Deloitte. Musela jste se nějak dále vzdělávat, nebo jste se „zapracovala“ hlavně praxí?

Prakticky každý den čtu, zajímám se nejenom o dění kolem sebe a o situaci v našem vzdělávacím systému a školství, ale i o dění a vývoj v Evropě. Ráda se o tom s lidmi bavím a ověřuji si, jestli a jak funguje to, co vypadá pěkně černé na bílém – ale život a realita je mnohem pestřejší.

Události

Knižní „výpravčí“ Luboš Drtina vystavoval v Plzni

Pod názvem *Podtrženo* představila Západočeská galerie v Plzni ve výstavní síni „13“ během letních měsíců grafické práce, ilustrace, autorské knihy a volnou tvorbu Luboše Drtiny. Výstava navázala na předchozí projekty zaměřené na užitou, zejména knižní grafiku, které v galerii probíhají od roku 2010; ty předchozí byly věnovány typografické práci Karla Teigehe, tvorbě grafického designéra Roberta V. Nováka a knižní kultuře ze sbírek Muzea umění Olomouc a měly by pokračovat i v dalších letech. Pro Luboše Drtinu, osobně i profesně spjatého kromě Prahy především s Vysočinou, to byla příležitost předvést průřez svou tvorbou takřkajíc na opačné straně Čech, v západočeské metropoli.

Zdálo by se, že pro výtvarníka, jehož práce jsou rozprostřeny v desítkách či stovkách knih a putují s nimi mezi čtenáři po celé republice, není regionální hledisko tak důležité. Drtina je však typ umělce, který sílu místa vnímá a potřebuje. Při bližším pohledu na jeho dílo zjistíme, že je tak či onak propojeno s autorovými působišti. Luboš Drtina (* 1963) pochází ze Železných hor, od školních let žil v Chotěboři, kde také chodil do lidové školy umění. Vystudoval Střední odbornou školu výtvarnou v Praze („Hollarku“) a styk se spolužáky, ale třeba i s návštěvníky pražských

Je to hodně o sledování společenského vývoje a udržování aktuálního všeobecného rozhledu, protože se vzděláváním souvisí mnoho dalších faktorů, jako jsou například situace na trhu práce, pozice zaměstnavatelů, role státu v podpoře rodiny, podpora společenské konkurenceschopnosti, vývoje a přenosu inovací. Také jsem měla v životě docela štěstí na inspirativní lidi kolem sebe, od kterých jsem se toho dost naučila.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

hospod a hudebních klubů měl na jeho výtvarné začátky nepochybně vliv. V osmdesátých letech měl blízko k undergroundu, vystřídal nejrůznější zaměstnání (jako uklízeč a topič pracoval mj. i v Klementinu), která mu umožňovala i v období normalizace jistou volnost pro vlastní tvorbu. V té době vznikly jeho prořezávané knihy, ale vytvářel se i jeho grafický styl, který si do značné míry uchoval dodnes. Jeho pečlivý, rukodělný přístup s důrazem na detail se projevuje například na bibliofilních a autorských knihách, které vytváří komplexně od grafické úpravy a sazby přes ilustrace až po ruční knihařské zpracování.

Po roce 1989 začal pracovat pro někdejší samizdatový časopis *Vokno*. V jeho – v té době již oficiální – redakci se dostal k typografické práci, ale i tu dál spojoval s vlastní volnou grafikou. Při úpravě knih je Drtinovi blízký ucelený, výtvarný přístup; jeho vzory jsou výtvarníci Zdenek Seydl nebo Jiří Šalamoun. Po básnických sbírkách vydávaných *Voknem* na začátku devadesátých let graficky upravoval knihy pro vydavatelství ERM a následně navázal spolupráci s řadou dalších nakladatelství. Dlouhodobě spolupracuje s firmami Argo, Akropolis nebo Volvox Globator, svůj rukopis vtiskl do vybraných titulů vydaných Horáckým nakladatelstvím Paseka nebo do komorní produkce malého pražského nakladatelství Thyrus. Pro Mladou frontu vytvořil podobu edice Hrabalových próz, pro Argo výtvarnou koncepci knih Hermana Hesseho a pro Akropolis graficky upravil Dílo Jaroslava Seiferta. Za svou práci získal četná ocenění; například monografie *Jiří Šalamoun aneb představitelné pohledy na svět* byla oceněna jak v soutěži Nejkrásnější české knihy roku, tak Zlatou stuhou v oblasti knižní tvorby pro děti a mládež.

V letech 2003–2013 Luboš Drtina učil tvorbu písma a typografii na Vysoké škole umělecko-

průmyslové v Praze, v současné době však prakticky trvale žije a pracuje na Vysočině. S krajinou svého dětství je spojen i díky spolupráci s básníkem a spisovatelem Milošem Doležalem, jehož texty inspirované Vysočinou výtvarně připravuje pro jiná nakladatelství (např. Nezávislý podmelechovský spolek) nebo vydává ve vlastní bibliofilské edici. Zaslouhou Miloše Doležala také vznikl obsáhlý rozhovor s Lubošem Drtinou pro *Revolver Revue* č. 111, který při vernisáži plzeňské výstavy v květnu 2018 uvedla šéfredaktorka časopisu Terezie Pokorná a v němž Drtina sám sebe charakterizuje jako výpravčího, „kteřej vypravuje knížku do světa“.

Drtinou vypravené artefakty jsme měli možnost vidět v sevřeném výběru, pro nějž intimní, potměšilá výstavní síň „13“ Západočeské galerie vytvořila ideální prostředí. Výstava skončila 26. srpna 2018, pozornosti zájemců o knižní kulturu by však neměl kromě rozhovoru v RR uniknout výstavní katalog. O důkladnou charakteristiku Drtinovy tvorby se v něm postarali spoluautor výstavy Petr Jindra a výtvarníci Karel Haloun a David Bartoň, obsahuje však také soupis knižních úprav Luboše Drtiny s více než šesti sty položkami.

JIŘÍ MIKA | jirmika@seznam.cz

Neušlo nám

Den pro dětskou knihu v Javorníku

Každoročně se naše knihovna zapojuje do celostátní akce oslavující dětské čtenáře i dětské knihy. Letos mohla mít klidně podnázev *Děti dětem*. Děti z obou našich mateřských školek a také z dramatického kroužku Motýlci při ZŠ se totiž podílely nejen na programu samotném, ale i na výzdobě knihovny.

Herci z dramatického kroužku si pod vedením paní učitelky Michaely Vašíčkové připravili tři maňáskové pohádky, na které pozvali děti z mateřských školek a odpoledne pak širokou veřejnost. Jsou natolik šikovni, že loutky, se kterými hrají, si i sami vyrábějí. Některé z nich byly k vidění i na výstavě v knihovně.

Pro žáky druhého stupně jsme zorganizovali besedu s mladou spisovatelkou a malířkou Michaelou Burdovou, jejíž knížky si mladí čtenáři knihovny oblíbili. Závěr dne pak patřil jiné autorce, a to Zuzce Matuškové, která veřejnosti na slavnostním křtu představila svoji druhou knihu s názvem *Prostě jiná*. Její kmotrou se staly spisovatelka Michaela Burdová a sestra Zuzky Vendula. Večer probíhal v úžasné atmosféře. Mladou autorku přišlo podpořit hodně přátel a známých, ale i hosté. Např. z olomouckého rádia přijel redaktor Miroslav Kobza, který se Zuzkou udělal rozhovor. Zvládl ho na výbornou! Přejme jí, ať se jí spisovatelská múza nevyhýbá a ať se knížka čtenářům líbí. A já děkuji všem, kteří se na akci podíleli – sponzorsky, organizačně nebo svým vystoupením.

VĚRA HRADILOVÁ | knihovna@mksjavornik.cz

Dětské čtenářství

Malí čtenáři v knihovně v Nové Pace

Univerzální odpověď na otázku, jak zařídit, aby dětská knihovna fungovala dobře, neexistuje. Jediné jisté je, že ji nelze dělat bez dětí, které do ní rády chodí. A právě na takové děti máme v Nové Pace velké štěstí. Máme z toho radost.

První (zatím posluchači knížek) přicházejí s Klubem maminek nebo s paní učitelkou ze školky a samozřejmě s nadšenými rodiči.

Velmi dobrá spolupráce je se skvělými učitelkami základních škol, zejména prvního stupně. Poprvé k nám děti s paní učitelkou přicházejí v pololetí první třídy a pak pravidelně každý měsíc. Během této doby postupně odhalují tajemství knihovny a připravují se na pasování na čtenáře, které probíhá v červnu.

Ve druhé a třetí třídě chodí třídní kolektivy do knihovny pravidelně. Osvědčil se systém doporučování. *Tohle jsi četl? Ne, tu si neber, ta nebyla nic moc, asi by tě nebavila.* Takové věty tu zní často, děti se v kolektivu znají a jeden druhému s výběrem knih pomáhají. A pokud dítě stále nepřichází na to, co přesně by ho bavilo číst, tak pomůže knihovník nebo paní učitelka.

Občas se stává, že začínající čtenář v první třídě pořád tápe. Neví, co má číst, moc mu to nejde a vlastně ho to nebaví. Společně se snažíme najít knihy, které by ho nadchly, a když se to podaří a dítě potom v páté nebo sedmé třídě čte jak o život, tak víme, že čtenář sám sebe našel a čtení ho „chytlo“. Od čtvrtého ročníku základní školy se třídy do knihovny nedostanou na program už tak často, ale přesto se pro ně snažíme nějakou motivační aktivitu ke čtení vždy vymyslet.

Je velmi milé, když se už na konci školního roku některé třídy chtějí domluvit na akci v září. Město Nová Paka má dvě základní školy a dvě školky. Jedna škola má budovu přímo v centru města a jejich návštěva knihovny je časově méně náročná než návštěva třídy ze základní

Foto: archiv Měk Nová Paka

školy na sídlišti. Proto si velmi vážíme toho, že k nám na programy chodí obě školy. O prázdninách si k nám děti chodí nejen půjčovat knihy, ale i hrát společenské hry. Je skvělé, že si mohou stolní hry u nás vyzkoušet, a tak zjistí, zda je budou bavit, když si je pořídí domů.

Během roku se v knihovně vyhlašují rozličné soutěže a kvízy, konají se tradiční akce jako Noc s Andersenem nebo pasování na čtenáře. Spolupracujeme s dalšími organizacemi v našem městě a společnými silami vznikají i akce pro celou rodinu, jako je vynášení Morany, Časostrojo nebo příjezd sv. Martina.

LENKA MACHÁČKOVÁ | mechac@seznam.cz

Město Nová Paka a jeho knihovna

<http://knihovna.munovapaka.cz/>

Počet obyvatel: 9100

Počet čtenářů knihovny: 1566, z toho 629 dětských (tj. 40 %)

Jak propojit dva světy aneb Knihovny a fenomén BookTube

Proč mít v knihovně koutek pro youtubery? Vcelku nevinná otázka. Dokážete si na ni odpovědět? Pokud ano, berte následující řádky jako inspiraci. A pokud nad touto tázkou přemýšlíte a nejste si jisti, berte následující řádky jako odpověď. A také jako inspiraci. Březen – měsíc čtenářů totiž letos v Městské knihovně v Praze patřil booktuberům.

- Domnívám se, že youtubeři jsou milovníci knížek, kteří knihovnu nepotřebují kvůli knížkám. Potřebují knihovnu – aniž by to třeba věděli – kvůli knihovně samotné.
- Zařízením booktuberského studia to samozřejmě nekončí. Kromě samotného využívání tohoto prostoru k natáčení chceme komunitu podpořit i dalším setkáváním.

Fenomén BookTube je relativně nový. A vlastně to není ani žádný pořádný fenomén. Vídea o knihách a o čtení zdaleka nedosahují takové sledovanosti jako vídea o kosmetice nebo o hrách, přesto se stávají důležitou součástí virtuálního světa a tedy i zajímavým objektem zájmu knihoven.

YouTube je totiž hlavně sociální síť. Existuje teprve od roku 2005, tedy nijak dlouho, sdílení videí je vlastně jen formou komunikace. Ti nejúspěšnější youtubeři jsou skutečnými celebrity s miliony fanoušků a jejich dosah je stejný jako třeba o pár let dříve dosah hudebních idolů.

Booktuberi tak slavní nejsou. Ti nejslavnější mají sledovanost pár tisíc. Zatím neexistuje žádná oficiální definice, ale anglická wikipedie říká, že booktuber je *tvůrce obsahu, jehož vídea se dotýkají knih*. Slovní spojení BookTube vzniká spojením dvou slov – books (tedy knihy) a YouTube. Nicméně za všemi těmi videi jsou lidé, a to lidé, kteří do knihoven chodí – anebo by ve velkém chodit mohli.

Booktuberi a knihovna

Stále kolem dokola se dokazuje, že mladí žijí v jiném světě než předchozí generace. Vídea a fotky se stávají výborným propagačním nástrojem. Komunita bookloverů (tedy milovníků knih) není nijak malá a číst knihu je u těchto lidí stále „in“. Jen je nutné si otevřeně přiznat, že z tohoto hlediska jsou knihovny „out“ – většina knihoven nemá „friendly“ otvírací dobu, nevydává „cool“ jako moderní bookstory, nejsou dost „hipsta“, aby si v nich booklover dal své oblíbené mathé... A jestli jsme si právě přestali rozumět (přiznávám, krapet to ženu do extrému), tak to je potvrzení téhle teze. Ale nebojte se – v následujících řádcích ji překonáme.

Proniknout do tohoto světa mladých není nijak jednoduché. Sledovat vídea s kolísavou kvalitou je občas utrpení. Žít neustále online není pro každého. Takový svět pro mnoho knihovníků prostě je a bude cizí. Ale právě proto bychom se neměli bát se mu otevřít. Nemusíme se hned stát booktubery a demony sociálních sítí. Stačí, když takovým lidem v knihovně nabídneme prostor.

Pro milovníky knih totiž můžeme být skvělými partnery. Nemáme sice možnosti jako nakladatelství, která zásobují své booktubery čerstvými novinkami, ani nemůžeme platit krvavé honoráře za pochvalná vídea – ale vlastně ani jedno z toho nepotřebujeme. Nám stačí dokázat lidem, kteří rádi čtou, že knihovny jsou fajn a že knihovna jim nemusí sloužit jenom jako půjčovna knih, ale i jako prostor k setkávání, poznávání, vzdělávání – i jako prostor k natáčení.

Booktuberské studio v MPK a jeho logo

Většina knihoven je totiž plná knih. A knihy na pozadí vypadají vždy mnohem lépe než cokoliv jiného. Když už nic dalšího... Navíc, když budeme dobří, booktuberi o nás budou vyprávět dalším lidem, které zajímá čtení, což je cíl, za který nám nikdo ruce lámat nemůže.

A to je i důvod, proč jsme v Městské knihovně v Praze (MKP) udělali booktuberské studio.

Studio za pár kaček

Nápad vytvořit booktuberské studio nepřišel z čistého nebe. Nejdřív jsme si s několika booktubery v knihovně sedli a popovídali si, abychom zjistili, čím bychom si mohli být prospěšni. Opět se ukázalo, že knihovna je pro ně zajímavá i jako prostor samotný – což je věc, kterou třeba ne každý doma má. Natočit video pro mnohé znamená v malém bytě složitě uklízet, přeskupovat nábytek a partnery a vůbec si to příliš komplikovat.

Shodou okolností jsme měli i volný prostor bývalé dětské šatny, která již delší dobu nebyla používána – a její umístění neumožňovalo ani žádné jiné smysluplnější využití. Pro booktuberský koutek byl tedy vyčleněn prostor za zavřenými dveřmi, v relativním soukromí, ve velikosti cca 3 x 6 metrů. S trochou nadsázky lze říci, že něco takového by se vešlo i do nějakého kumbálu.

Jeho vybavení je prosté – místo k sezení se zajímavým pozadím (podle natočení kamery mají uživatelé na výběr regál plný knih, zeď s atypickými políčkami anebo možnost využít zelené plátno). Nevýhovující světelné podmínky jsme vyřešili pořízením reflektorů a možné ru-

šivé zvuky pak odstranili pořízením klopového mikrofonu. K tomu pár dekorací, stativ na kameru a skřín, do níž jsme všechno zamkli. Žádná velká věda!

Celkové náklady dosáhly cca dvaceti tisíc korun, což není malá částka, ale v rozpočtech středních a velkých knihoven nemusí jít o takovou katastrofu. A podle reakcí booktuberů – moc víc potřeba ani není. Částečně jsme využili nábytek z jiných částí knihovny, částečně i starší vybavení, které bychom jinak odepsali. Upřímně – šlo to až nečekaně snadno a levně!

Zkuste to i u vás

Zařízením booktuberského studia to samozřejmě nekončí. Kromě samotného využívání tohoto prostoru k natáčení chceme komunitu podpořit i dalším setkáváním. Besedami se zajímavými lidmi, různými workshopy – třeba na téma, jak správně využít zelené plátno. Prostě ty lidi k nám chceme dostávat co nejčastěji.

Ukázkovým příkladem může být slavnostní otevření studia, které jsme doprovodili zajímavou diskuzí se spisovatelem Pavlem Barešem a herní recenzentkou Bětkou Trojanovou. Na místě vzniklo několik videí, která se nyní postupně dostávají na internet. Věříme, že podobných akcí se nám povede připravit ještě víc...

Cílíme na komunitu mladých čtenářů. Takových, kteří knihy milují nade vše a nebojí se mít knihu i jako módní doplněk. A zároveň je pro ně online svět neméně důležitý jako ten reálný. Pokud se s knihou fotí a natáčí vídea v kavárnách, proč by nemohli v knihovnách? A proč ne v té naší nebo vaší?

Otevření se této komunitě je pro nás možná důležitější než co jiného. Je to nový druh uživatelů. Domnívám se, že to jsou milovníci knížek, kteří knihovnu nepotřebují kvůli knížkám. Potřebují knihovnu – aniž by to třeba věděli – kvůli knihovně samotné.

Nemusíte vytvářet přímo youtuberské studio. Postačí se třeba domluvit, že si někdo u vás natočí video po zavírací době a využije k tomu kulisu knihovny. Možná to bude jen kapka v moři, ale když těch kapek bude dost, tak knihovny přestanou být „out“, ale stanou se zase „in“. Máme na to!

MILOSLAV LINC | miloslav.linc@mlp.cz

Foto: archiv MKP

Robert Balaš a František Fridrich

8. část

instruktoři lidového knihovnictví Ministerstva školství a národní osvěty • organizátoři zakládání veřejných obecních knihoven • autoři knihovnických příruček a statistiky veřejných knihoven

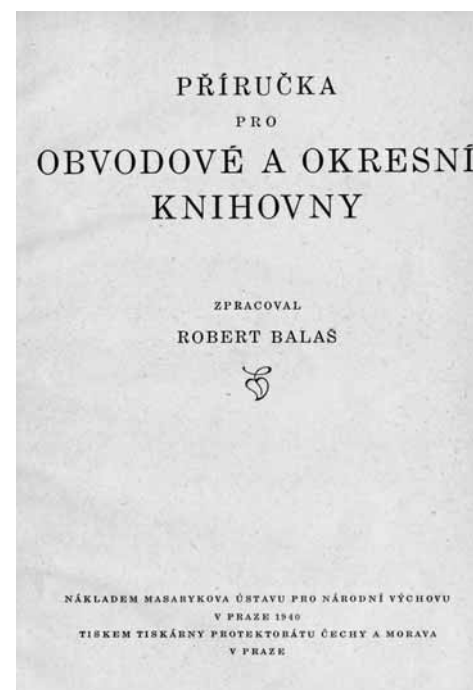
První desetiletí trvání knihovnického zákona o veřejných knihovnách obecních bylo ve znamení **zakladatelské** práce. Organizačně tato činnost spočívala na Ministerstvu školství a národní osvěty (MŠANO), kde byli v roce 1920 ustaveni dva instruktoři, Robert Balaš a František Fridrich. Ti své úsilí zaměřili na to, aby tisíce obcí založily knihovnu podle lhůt daných prováděcím nařízením knihovnického zákona z listopadu 1919, aby jim byl vyplácen zákonitý příspěvek, aby byl zajištěn potřebný dozor ke knihovně, byly státem vydány a rozšířeny pomůcky pro správu knihoven, a tím zajištěna jednotnost jejich činnosti. V pracovní náplni instruktorů bylo také provádění a zpracovávání statistiky o činnosti knihoven.

Instruktoři lidového knihovnictví

Robert Balaš (16. 2. 1881 Uherské Hradiště – 8. 8. 1942 Praha) nastoupil po ukončení gymnázia v rodném městě na své první pracoviště do družstva Český dům ve Vídni. Družstvo se stalo centrem českého života a Balaš v něm vedl poměrně rozsáhlou knihovnu Svatopluka Čecha (v roce 1918 měla 1200 čtenářů a půjčila na 45 000 svazků). Po vzniku republiky z Vídně odešel a stal se úředníkem MŠANO, v roce 1939 byl penzionován jako jeho vrchní administrativní ředitel. Po celou dobu zastával v lidovému oddělení funkci instruktora pro české a slovenské veřejné knihovny. Podílel se na vydání knihovnického zákona, zpracoval zásady statistického šetření knihoven a publikoval jeho výsledky, navrhol knihovnické tiskopisy a pomůcky pro vybavení knihoven. Právě u něho se soustřeďovaly žádosti adresované ministerstvu na subvenci k doplňování

knihoven, které formou přidělu knih obecním knihovnám vyřizoval. Jeho zásluhou byla vytvořena soustava doplňovacích knihoven pro zaslání putovních souborů. K tomu zpracoval *Příručku pro obvodové a okresní knihovny* (Praha: Masarykův ústav pro národní výchovu, 1940).

František Fridrich (27. 1. 1879 Plavsko – po roce 1931???) po maturitě na gymnáziu v Jindřichově Hradci nastoupil v roce 1898 na místo účetního na ministerstvu vnitra ve Vídni, kde se brzy stal jednatelem Spolku pro šíření lidové osvěty. Po vzniku Svazu osvětového v Praze se tento vídeňský spolek změnil na Osvětový svaz dolnorakouský, organizoval českou menšinu a F. Fridrich v něm zastával funkci tajemníka. Podobně jako v českých zemích také dolnorakouský svaz zakládal knihovny a doplňoval je putovními soubory. F. Fridrich v letech 1912 a 1913 redigoval dva ročníky *Vídeňského národního kalendáře*, jež svým obsahem i úpravou patřily ke zdařilým lidovému publikacím. Již na začátku světové války musel narukovat do Haliče a dostal se do ruského zajetí. V dubnu 1918 vstoupil do legií a v červenci 1920 se vrátil přes Vladivostok domů. V tomtéž roce nastoupil do lidovému oddělení MŠANO. Organizaci a výsledky instruktorské práce zpracoval v knize *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919–1929* (Praha: Masarykův lidovému ústav, 1931). V době hospodářské krize byl snížen počet instruktorů pro české knihovny a F. Fridrich byl v roce 1931 v rámci ministerstva přeložen do oddělení pro státní školy menšinové, což bylo na úkor českého knihovnictví, pro které vykonal úctyhodný kus práce.

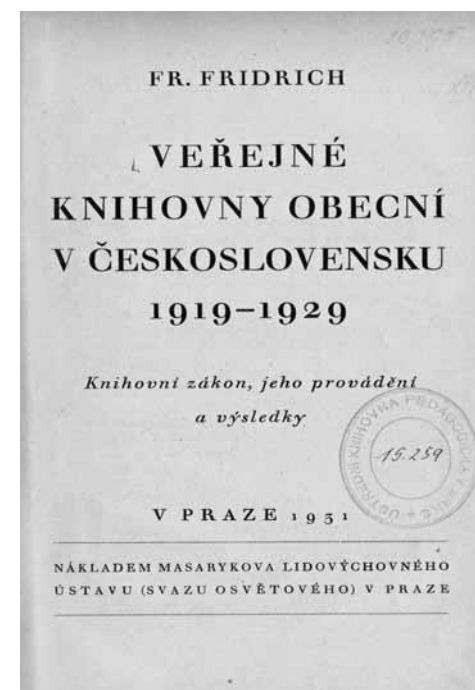
Pro zaslání putovních souborů doplňovacími knihovnami sloužila Balašova příručka

Statistika činnosti knihoven

O stavu a činnosti knihoven vypovídají statistiky. Ke dni 31. prosince 1921 se v českých zemích provádělo **statistické šetření** o činnosti veřejných knihoven. Zjištěním se potvrdilo, že zákon o veřejných knihovnách měl úspěch a nejvíce se uplatnil v obcích s českou většinou obyvatelstva. V českých zemích bylo k tomuto datu 7655 obcí se školou, povinných podle zákona zřídit knihovnu ihned, a také dalších 3810 obcí, pro které platil pozdější termín na zřízení knihovny, přesto v 1588 z nich již byla knihovna podle nového zákona také zřízena. Za léta 1922 až 1930 provádělo ministerstvo statistická šetření o stavu a činnosti knihoven; jeho výsledky každoročně publikoval v *České osvětě* Robert Balaš. Snížením počtu instruktorů na jednoho v roce 1931 se stalo, že nové celostátní statistické šetření bylo provedeno až v roce 1935 (*Veřejná péče o výchovu lidu v r. 1935*. Praha, 1936) – a to bylo v meziválečném období šetřením posledním.

Výběr knižních titulů do fondu

V prvních poválečných letech existoval nedostatek českých knih, nehledě na jejich zdražení.

Titulní list, ve které Fridrich popsal své zkušenosti s prováděním knihovnického zákona

O skladbu knihovního fondu ve veřejných knihovnách pečoval Svaz osvětový. Již v roce 1919 vydal v nákladu 20 000 výtisků *Seznam knih do obecních knihoven*, obsahující asi tisíc vybraných titulů beletrie a naučné četby; díla byla opatřena symboly označujícími jejich vhodnost pro menší nebo velké knihovny. Přestože zákon nezakotvil povinnost subvence knihovnám ze strany státu, ten přispíval – nikoli finančně, ale hrazením knih. Při Svazu osvětovém byl zřízen sklad knih; podle nabídkového seznamu si z něho mohly obecní knihovny stanovené okresní osvětovou radou vybírat knihy opatřené pevnou vazbou za určenou částku, kterou poskytlo MŠANO. Tím se zabezpečoval z hlediska státu dobrý výběr knih a zjednodušila se účetní administrativa. Šlo o praktická řešení Roberta Balaše.

Malé obce do 300 obyvatel měly povinnost zřídit knihovnu do konce roku 1929. Z celkového počtu více než jedenácti tisíc obcí v českých zemích bylo takových knihoven 31 %. V mnoha malých obcích nebyla do vydání knihovnického zákona vůbec žádná čtenářská tradice, neboť tam nefungovaly spolkové knihovny, a organizační počátky založení knihoven byly často dosti

Publikace z let 1933, resp. 1936, pro výběr kvalitních knižních titulů do fondů veřejných knihoven

Obr.: archiv autora

obtížné. V takových obcích nebyla škola, knihovníkem nemohl být tedy učitel, a proto MŠANO podpořilo vznik nového typu anotovaných seznamů: *Pět set vybraných knih do všech knihoven* (1930) a *Dobré knihy do veřejných knihoven* (1933) vydaných Masarykovým lidovýchovným ústavem v Praze. Pro výběr četby pro mládež následoval ještě seznam *Dobré knihy dětem* (1936). Také osvětové časopisy vedly recenzní rubriky o nové literatuře s označením jejich vhodnosti pro veřejné knihovny. Cílem ministerstva bylo nejen poskytnout informace o vhodných knihách, ale soustředit jejich nákup k dosažení finančních slev.

Ke sjednocení knihovnické praxe vyšla *Příručka pro veřejné knihovny* (Praha 1920), kterou zpracovali Jindřich Hrozný a Robert Balaš. Přinesla zásady třídění knih, vedení seznamů, formuláře tiskopisů, vzorové knihovní řády a pokyny pro výpůjční proces a administrativu. Nové vydání příručky vyšlo v roce 1921 ve dvou verzích – pro malé a větší knihovny. Ministerstvo ji vydalo také slovensky, polsky, rusky a maďarsky. Ve Státním nakladatelství zřídilo ministerstvo sklad tiskopisů navrhovaných v příručce, z toho si je mohly obecní knihovny objednávat.

Vzdělávání knihovníků

Všechny složky, které se staraly o organizaci knihovnictví, si byly vědomy, že pro činnost knihovny je nejdůležitější osobnost knihovníka. Schopný knihovník by se jistě obešel i bez zákona a dovedl by vést dobrou a občany vyhledávanou

knihovnu, naproti tomu méně schopný byl často příčinou zániku knihovny. Proto ministerstvo sledovalo výchovu knihovníků. Kromě vydaných příruček organizovalo školy a kurzy, které měli knihovníci absolvovat a získat ucelené odborné vzdělání a ve kterých vznikala atmosféra profesního uvědomění. Již na podzim roku 1920 byla otevřena jednoroční knihovnická škola v Praze pro profesionální knihovníky (v Ústí nad Labem pro německé knihovníky). Pro knihovníky menších knihoven se organizovaly třítydenní kurzy, na kterých často přednášel Robert Balaš. Konaly se v různých krajích, aby se knihovníkům usnadnila účast.

Zakládání a financování knihoven

Podstatná část státních prostředků směřovala na zakládání a činnost **obvodových knihoven** v národnostně smíšených regionech, které sloužily vždy pro několik okresů a ze kterých se rozesílaly putovní soubory knih k doplňování malých knihoven. Když ministerstvo dokončilo po osmiletém úsilí vybudování obvodových knihoven, pokládalo svou péči o knihovnictví na jazykovém pomezí za splněnou. Šlo o 899 obcí s českými školami a dalších 308 převážně německých obcí s více než 10% počtem českého obyvatelstva. V roce 1930 disponovala soustava 39 obvodových knihoven 43 224 svazky a bylo rozesláno 707 souborů o 31 543 svazcích, jimiž se posílil výběr knižních titulů v pohraničních knihovnách. Zaslány byly zpravidla na čtenářskou sezónu od září do dubna.

V českých krajích ve vnitrozemí vznikaly také podobné **okresní knihovny** při okresních osvětových sborech. Podle ustáleného názoru by dobře působící malá venkovská knihovna měla mít ve fondu v průměru jeden svazek na dva obyvatele a ročně rozšířit svou nabídku o desátý díl z celkového množství knih. Tedy např. obec s 220 obyvateli by měla mít v knihovně 110 svazků dobré četby a roční přírůstek by měl být 11 svazků. Z ročního příspěvku obce by ovšem mohla taková knihovna zakoupit jen tři svazky. Řešení se našlo opět v zasílání putovních souborů z okresních knihoven, které se zakládaly až ve třicátých letech, kdy se ovšem vlivem hospodářské krize státní příspěvek na putovní knihovny omezoval. Účelem obvodových a okresních knihoven bylo doplňovat místní knihovny aktuální literaturou. O doplňování polských knihoven putovními soubory pečovala obvodová knihovna v Českém Těšíně, německým knihovnám zase zaslala putovní soubory Ústřední putovní knihovna (Zentralwunderbücherei) v Praze, zřizovaná MŠANO.

Podle prováděcího nařízení knihovnického zákona z roku 1919 se měla stupnice příspěvků obcí na činnost knihoven upravovat každých deset let, k tomu ovšem nedošlo. Situace knihoven vyžadovala vyšší finanční náklady již proto, že narůstajícímu počtu čtenářů neodpovídal nárůst knihovnického fondu. V mnoha knihovnách stáli čtenáři většinu knih přečetli, ale nebylo dost prostředků na nákup novinek. K tomu ještě při-

stoupily vlivy světové hospodářské krize. Obce dostávaly na svou činnost méně peněz, ve svém rozpočtu nejen příspěvky knihovnám snižovaly, ale některým je ani nevyplatily. Podobně MŠANO ustoupilo od distribuce nových knih veřejným knihovnám. Roku 1930 přidělilo MŠANO asi 45 000 svazků 3000 knihovnám, pro další rok již rozpočet ministerstva s touto položkou nepočítal a k obnovení došlo až od roku 1936. Po překonání hospodářské krize navázaly české knihovny na svou pravidelnou činnost bez větších změn. Činnost ministerstva se soustředila na rozvoj a působnost obvodových a okresních knihoven, a to nejen přiděly nových knih a příspěvků na jejich provoz, ale také soustavným dozorem. Na konci první republiky bylo v českých zemích 39 obvodových a 50 okresních knihoven, které v sezóně 1936/37 zapůjčily českým knihovnám 282 119 svazků pro 44 048 čtenářů. Stále však platilo, že na lidovou výchovu nemělo ministerstvo dostatek finančních prostředků.

Závěrem

V meziválečném období se podařilo naplnit zámeř knihovnického zákona, který byl důsledkem kulturního snažení českého národa. O to se významnou měrou zasloužili instruktoři knihoven na Ministerstvu školství a národní osvěty, kteří na rozvoji českých a slovenských knihoven měli největší zásluhu.

JAROMÍR KUBÍČEK

| kubicek.jaromir@gmail.com

Neušlo nám

Spolupráce SKIP s Českou televizí

Česká televize na podzim připravila další celorepublikovou soutěž pro diváky dětského kanálu Děčko. S nabídkou oboustranně přínosné spolupráce přitom oslovila knihovny, kterým po zkušenostech s podobnými projekty přislíbujeme pozitivní zájem veřejnosti.

Internetový projekt se váže k zábavně vzdělávacímu seriálu o první republice, který Děčko vysílá jednou týdně již od září – *Skautská pošta*. Děti si díky tomu vyzkouší dobrodružnou roli skautských doručovatelů.

Úkolem knihoven je zastat důležitou, nikoli však náročnou roli doručovacích míst. Děti zde budou odevzdávat a přebírat drobné zásilky (zajistí a knihovnám dodá ČT).

Akce má potenciál aktivizovat vysoký počet dětských diváků, a tím vyslat do knihoven řadu nových čtenářů. Dalším přínosem pro knihovny je jejich pozitivní zviditelnění, vyplývající z účasti na výrazně medializované soutěži.

Do projektu se zapojily stovky knihoven, ČT se však nebrání i dalším zájemcům. Pokud u toho chcete být také, můžete se ještě přihlásit na internetové stránce www.bitly.com/skautskaposta.

Jak s fantastikou v knihovně pracovat?

Foto: Michaela Pexová

V šesti částech našeho seriálu jsme představili kořeny žánrů, které do fantastiky řadíme, jejich současné profilování na poli literatury i provázanost s dalšími médii. Subkulturu čtenářů fantastiky považujeme totiž, přes všechno „podivínství“, které ji provází, za cenné podhoubí pro přerod od dětského čtenářství ke čtenářství celoživotnímu. Někdy je pro knihovníky složitější „fanům“ porozumět a vyjít jim vstříc, proto se v závěrečné části soustředíme na konkrétní přínosy, které může otevřenost a vstřícnost vůči fantastickým žánrům mít.

- Podobně jako komiksům nespědí, když se v knihovně rozptýlí, s fantastikou je to stejné. Čtenáři hledají, stejně jako v knihkupectví, knihy mezi oblíbenými žánry a podžánry.
- Jednou ze zvláštností čtenářů fantastiky, které ani my sami občas plně nerozumíme, je obrovská touha čtenářů těchto žánrů stát se tvůrcem a napsat svou vlastní knihu.

Nic naplat, knihovnice jsou většinou ženy a hlásí se k jiným oblíbeným žánrům než těm fantastickým. Zájemci o knihu, kteří se dožadují titulu z oblasti fantastiky, se navíc vyznačují různými zvláštnostmi. Často bývají introvertní, podivně oblečení a jejich vztah ke knihám bývá vášnivě patologický. Nejmenovaný šéfredaktor vlivného časopisu o fantastice o nich s láskou říká: „Všichni jsou to pacienti.“

Jak fantastiku v knihovně řadit

Podobně jako komiksům nespědí, když se v knihovně rozptýlí, s fantastikou je to stejné. Čtenáři hledají, stejně jako v knihkupectví, knihy mezi oblíbenými žánry a podžánry. Někdy mají knihovníci tendenci takové tituly zařazovat mezi dětské knihy. Ale výskyt draků, časostrojí a čarodějů nemusí nutně indikovat cílovou skupinu dětí na prvním stupni základní školy. Naopak,

Foto: archiv autorů

Přednášky J. W. Procházky o fantastice v MK Kutná Hora (horní foto) a v kavárně Avion v Českém Těšíně

fantastika může být plná brutálních či sexuálních scén, proto by nás kulisy neměly zmást. Ideální je roztrdit publikace do třech věkových skupin: **dětské, young adult (teens či mládež) a dospělí.**

Velkým úskalím při řazení je navíc podle autorů častý výskyt sérií, do kterých přispívá více autorů, a které by proto měly zůstat na polici u sebe. Speciálně u fantasy se setkáváme s komplikovanými názvy a podnázvy, takže dopátrat se spojitosti knih může být obtížnější. Na druhou stranu jsou fanoušci fantastiky velmi aktivní na internetu, takže knihovník zjistí potřebné informace několika kliknutími myši.

Jak fantastiku nakupovat

Samozřejmě existují klasická díla žánrů sci-fi, fantasy a hororu, ale celkově je literární kvas na poli fantastiky novodobou záležitostí. Mnohé knihovny mají knih z těchto tak populárních žánrů jen tolik, že by je člověk spočítal na prstech jedné ruky. Často jde navíc o tituly vydané v osmdesátých letech. Na druhou stranu je možné inspirovat se u knihoven, kde díky zasvěceným knihovníkům je fantastický fond budován

dlouhodobě a velkoryse. Kromě již v minulém díle zmiňované dobříšské knihovny je to knihovna ostravská, třinecká či smíchovská pobočka Městské knihovny v Praze.

Hlavním vodítkem pro výběr fantastické literatury jsou samozřejmě specializovaná nakladatelství s redaktory, kteří se fantastice dlouhodobě věnují. Jmenujme například Martina Šusta, Ivana Adamoviče, Borise Hokra či Ondřeje Jireše. Se všemi zmíněnými se samozřejmě můžeme setkat na stránkách tištěných periodik (zejména *Pevnost* a *XB-1*) nebo na webových portálech zaměřených na fantastiku, kde o připravovaných novinkových titulech informují.

Tradičními osvědčenými nakladatelskými domy pro zahraniční fantastiku jsou bezesporu Argo, Talpress a Albatros. Dále nakladatelství Epoque a Triton, které mají ve svém portfoliu i mnoho českých autorů. Solitérem, který stále hledá a pomáhá k vydání začínajícím českým autorům, je Michael Bronec a jeho nakladatelství Straky na vrbě. Na young adult se v poslední době specializuje Fragment či CooBoo.

Fantastika jako nový impulz pro knihovnu

Knihovníci si často stěžují na malý zájem teenagerů o knihovnu, horší spolupráci se školami u vyšších ročníků a postupné vytrácení zájmu o knihovnu, její služby a aktivity. Jako by tu knihovny byly jen pro malé čtenáře a seniory. Možná některé opravdu jsou. Jak dítě roste, hledá v knihách odpovědi na jiné otázky, vyža-

duje nejen jiné tituly, ale mění se též způsob, jak je ochotno se o knize bavit a v knihovně trávit čas. Pro knihovníky to znamená výzvu.

Vybudování a opečování komunity čtenářů fantastiky kolem knihovny každopádně vyžaduje čas. Nejde jen zkopírovat program osvědčeného konu a aplikovat ho s představou, že taková akce přitáhne mnoho nových lidí a potenciálních čtenářů. Takové akce často končí fiaskem.

V první řadě je třeba získat důvěru čtenářů fantastiky a také jim důvěru dát. Najít styčné spolupracovníky, rádce a dobrovolníky a umožnit jim v knihovně realizovat své fantastické sny.

Všichni chtějí napsat román

Jednou ze zvláštností čtenářů fantastiky, které ani my sami občas plně nerozumíme, je obrovská touha čtenářů těchto žánrů stát se tvůrcem a napsat svou vlastní knihu. Dalo by se s nadávkou říct: *co čtenář fantastiky, to spisovatel*. Na druhou stranu je vhodné tuto ctižádost fanoušků fantasy či sci-fi přetavit do literárních dílen pořádaných v knihovnách.

Spoluautor tohoto článku vedl literární dílny pro fanoušky fantastiky již počátkem devadesátých let a dodnes průběžně takto podporuje tvůrčí kvas mladých spisovatelů na nejrůznějších conech a setkáních v knihovnách či školách. Oba autoři se také účastní jako porotci literárních soutěží pořádaných knihovnami či školami.

Ať už to nazveme literární dílny, tvůrčí workshopy či dílny psaní, během několika takovýchto akcí si mohou knihovny vytvořit další skupinu sympatizantů. Workshopy mohou být jak jednodenní, tak pravidelně pořádané. Městská knihovna v Praze organizuje tyto série workshopů v měsíčních intervalech již několikátý rok plus víkendové tematické akce. Vedle čistě literárních dílen jsou žádané i komiksové workshopy, což je oblast, která s fantastikou velmi úzce souvisí. Autoři tohoto článku se zúčastnili dvoudenních (víkendových) workshopů organizovaných například Městskou knihovnou Sokolov, a to jak literárních, tak komiksových.

V případě literárních či komiksových workshopů si knihovny buď pořádají tyto dílny samy, či pozvou jednoho lektora, který se průběžně věnuje budoucím autorům a vede je jednotlivými lekcemi podle svého vlastního plánu. Některé knihovny zase zvou na jednotlivé lekce různé au-

tory s tím, že každý předá nejen své zkušenosti s psaním, ale vede kupříkladu jen určitou oblast zpracování textu či komiksu (námět literárního díla, komiksový scénář, prostředí příběhu, literární žánr, tvorba hrdiny, tvorba dialogů apod.).

Populární deskové hry

Mezi fanoušky fantastiky jsou velmi oblíbené deskové a karetní hry s náměty fantasy a sci-fi. Na velkých conech jsou často jen deskovým hrám vymezeny celé učebny či sály plné stolů – a je u nich stále plno. Z praxe opět víme o knihovnách, které aktivně organizují pro své čtenáře setkání s deskovými hrami. To samozřejmě platí i o karetních hrách.

V minulém díle tohoto seriálu jsme se již zmínili o legendární hře *Dračí doupe* (Čtenář, 2018, č. 7/8, s. 293). Zde bychom jen rádi doplnili, že velmi oblíbenými hrami jsou i ty, které vznikly podle knižních předloh (a filmů). Oblíbená fantasy série *Zaklínač* polského spisovatele Andrzej Sapkowského existuje dokonce jako film, TV série, počítačová hra a nakonec i desková hra. Další deskové hry podle knižních sérií jsou (v minulých dílech již zmíněné) *Hry o trůny* nebo humorná fantasy *Zeměplocha*.

Výše uvedené hry zde nechceme uvádět jako tip na nákupy. Chceme jen poukázat na úzkou provázanost fantastických fenoménů, které se z knižních předloh dostávají na filmová plátna či obrazovky televizí, ale jsou i adaptovány na hry počítačové, deskové nebo karetní.

Fantastický svět pro fantastické knihovny

Fantastika je svými fanoušky vnímána jako otevřená náruč, ve které mohou snít, číst si, sledovat filmy a seriály, hrát hry, diskutovat s ostatními, převlékat se do kostýmů, stávat se tvůrci svých vlastních příběhů.

Knihovny mohou být útočištěm těchto novodobých snů, protože v pozadí všech těchto aktivit bývají knihy. Ne všechna fantastická tvorba dosahuje špičkových literárních kvalit (ostatně jako jakákoliv jiná tvorba), ale je fenoménem současné doby a jedním z posledních útočišť čtenářů.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*

Slova jako „Makerspace, Fablab a DIY“ se stále více zmiňují nejen v souvislosti s německými knihovnami, zejména ve velkých německých městech nebo na některých univerzitách. Jedná se o tvořivé prostory nabízející uživatelům sdílení zdrojů, vědomostí, společnou práci na projektech a navazování kontaktů. Uživatelé mohou využívat prostory knihoven a moderní technické vybavení. Makerspace nabízí knihovnám příležitost ke zdůraznění jejich poslání a klíčových kompetencí v době digitálních změn – jako míst učení a komunikace. I knihovny ve Šlesvicko-Holštýnsku rozšiřují svoji nabídku služeb o makerspace, zaměřují se na dovednosti z technické a vědecké oblasti. Ministerstvo školství, vědy a kultury státu Šlesvicko-Holštýnsko financuje projekt *Mobiler Makerspace Schleswig-Holstein*; projekt přebírá hnutí „makerspace“ z USA a podporuje knihovny ve tvorbě kreativních prostorů, kde mohou návštěvníci hravou cestou poznávat nové technologie. Děti zde získají přehled o robotice a současně trénují analytické myšlení mimo školní prostředí. Byly navrženy tři hardwarové balíčky a ty si mohou půjčit knihovny v celé zemi. Každý mobilní prostor obsahuje sedm různých technických zařízení, včetně vinylových řezaček a tabletů v hodnotě 4600 eur. Ministerstvo školství, vědy a kultury státu Šlesvicko-Holštýnsko od roku 2016 zahájilo financování inovačních projektů ve veřejných knihovnách, a chce tak řešit primárně problematiku „digitální propasti“ různých cílových skupin.

(BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 70, Nr. 4, 2018, s.165)

V březnu 2018 uspořádala předsedkyně IFLA Glòria Pérez-Salmerón v Barceloně workshop shrnující zprávu IGLA (The International Group of the Library Association) – Global Vision Report. Tato zpráva představuje údaje z ambiciózního globálního průzkumu mezi členy IFLA a hovoří o perspektivách výzev, které považují knihovníci za důležité do budoucna. Do průzkumu přispěli i vládní úředníci, nevládní organizace i zástupci vydavatelů. Generální tajemník IFLA Gerald Leitner shrnul nejdůležitějších „deset příležitostí“ a vyzývá odborníky v oblasti knihoven, aby při řešení budoucích lo-

kálních výzev přemýšleli globálně. IFLA vyzývá odborníky v jednotlivých sekcích, aby se více angažovali v oblasti strategie. V roce 2013 na kongresu v Singapuru vydala IFLA dokument *Trend Report Insights*. Zpráva *Trend Report a Global Vision Report* prosazují přístup zdola nahoru, který podporuje místní pohledy a snaží se je propojovat na globální úrovni. Pro *Vision Report* se uskutečnilo do července 2018 šest regionálních workshopů, zpráva o celkových výsledcích se plánovala na kongres v Kuala Lumpur v srpnu 2018. V březnu 2019 bude po analýze dat navržena strategie IFLA na léta 2019–2024. Souhrnná zpráva o globální vizi nastiňuje problematiku oblastí, které je třeba podrobně analyzovat a hledat konkrétní řešení. Do průzkumu IFLA se zapojilo 190 států, na zadané otázky online odpovědělo více než 21 000 respondentů. *(IFLA Journal – Volume 44, Number 2, March 2018, s. 87–89)*

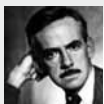
V letech 2016–2017 provedla Slovenská asociace knihoven opakovaný výzkum čtení mládeže ve věku 13–17 let na Slovensku, kterého se zúčastnili žáci 8. a 9. tříd základních škol a 2. ročníků středních škol. Výzkum v Bratislavském kraji realizovalo šest veřejných knihoven ve spolupráci s Katedrou knihovnických a informačních věd FF UK v Bratislavě a s Kabinetem výzkumu kultury (KVK) Národního osvětového centra. Výzkum v ostatních sedmi krajích realizovala Slovenská asociace knihoven ve spolupráci s krajskými knihovnami a s KVK. V obou případech byla použita metoda anonymního dotazníku. Výzkum čtení z veřejných prostředků finančně podpořil Fond na podporu umění. Cílem bylo navázat na předcházející výzkumy, doplnit výsledky velkých mezinárodních studií, porovnat je, prozkoumat faktory ovlivňující čtenářské chování mladých lidí při přechodu ze základní na střední školu, analyzovat jejich čtenářské potřeby a zájmy, zmapovat jejich vztah k informačním technologiím, čtení, ke knize a knihovně, zjistit souvislosti a příčiny čtení/nečtení a naznačit možnosti knihoven, jak se podílet na rozvoji čtenářství a socializace čtení. Dotazník obsahoval 27 otázek; z toho bylo sedm otázek demografických, ostatní byly zaměřené na čtení. *(Knižnica – ročník 19, číslo 1, 2018, s. 3–6)*

Před 90 lety, **8. 10. 1928**, se narodil český literární historik a editor **Radko Pytlík**, přední znalec života a díla Jaroslava Haška, o němž napsal několik knih, např. *Toulavé house* či *Osudy a cesty Josefa Švejka*; dále napsal např. monografii o F. M. Dostojevském a řadu dalších.

Před 110 lety, **10. 10. 1908**, se narodila katalánská prozaička a básnička **Mercè Rodoredová** († 1983), autorka *Diamantového náměstí*, jednoho z nejlepších poválečných katalánských románů.

Před 130 lety, **14. 10. 1888**, se narodila novozélandská spisovatelka **Katherine Mansfieldová** († 1923), proslulá povídkovou tvorbou, z níž česky vyšly výběry *Duje vítr*, *Blaho a jiné povídky* a *Zahradní slavnost*.

Před 130 lety, **16. 10. 1888**, se narodil americký dramatik **Eugene O'Neill** († 1953), jeden z největších dramatiků první poloviny 20. století, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1936). Ve svých dramatech vstřebal vlivy realismu Čechova, Ibsena a Strindberga. Hned první publikovaná hra, *Za obzor*, uvedená s velkým úspěchem v roce 1920 na Broadwayi, mu přinesla první z rekordních čtyř Pulitzerových cen. Další získal v roce 1922 za *Annu Christie* a v roce 1928 za *Podivnou mezihru*. Mezi jeho další hry patří např. trilogie *Smutek sluší Elekře*, inspirovaná Aischylovou *Oresteiou*, *Císař Jones*, *Touha pod jilmu*, *Velký bůh Brown*, *Miliónový Marco*, *Lazarův smích*, *Dny bez konce*, *Popelář přichází*, *Měsíc pro smolaře* či *Tak trochu básník*. Vrcholem O'Neillova díla je *Cesta dlouhým dnem do noci*, napsaná „slzami a krví“ v roce 1941. Podle autorovy vůle mohla být hra uvedena až posmrtně (stalo se tak v roce 1956) – a posmrtně vynesla svému autorovi také čtvrtou Pulitzerovu cenu. Působivé autobiografické psychologické drama o matce závislé na morfiu, lakomém otci a dvou bratřích hledajících své místo v životě je jednou z největších amerických her vůbec. Mnohé hry byly zfilmovány a většinu z nich známe i z českých překladů a inscenací.

Před 40 lety, **17. 10. 1978**, spáchal sebevraždu rakouský eseista písíci pod pseudonymem **Jean Améry** (vl. jm. Hans Mayer, * 1912), který přežil koncentrační tábory v Osvětimi, Buchenwal-

du a Bergen-Belsenu a je mj. autorem pojednání o sebevraždě *Vztáhnout na sebe ruku*, knihy *Karel Bovary, venkovský lékař* a autobiografie *Marná léta učednická*; česky dále vyšly eseje *O stárnutí* a *Bez viny a bez trestu*.

Před 120 lety, **19. 10. 1898**, se narodil **Svatopluk Kadlec** († 1971), český básník a překladatel zejména z francouzské literatury, autor prvního úplného českého překladu Baudelairových *Květů zla*.

Před 85 lety, **21. 10. 1933**, se narodila česká spisovatelka a nakladatelka **Zdena Salivarová**, manželka spisovatele Josefa Škvoreckého, s nímž odešla v roce 1969 do Kanady, kde spolu v Torontu založili v roce 1971 exilové nakladatelství Sixty-Eight Publishers, v němž vydávali díla v Česku zakázaných či v exilu žijících autorů (do roku 1993 zde vyšlo 227 titulů); sama napsala povídkový triptych *Pánská jízda*, román *Honzlová* či novelu *Nebe, peklo, ráj*; s Josefem Škvoreckým pak od 90. let řadu detektivek, např. *Krátké setkání, s vraždou* nebo *Setkání v Praze, s vraždou*.

Před 80 lety, **24. 10. 1938**, se narodil **Venědikt Jerofejev** († 1990), kultovní ruský spisovatel, známý především básní v próze *Moskva – Petuški*, nazývanou „biblí ruských alkoholiků“.

Před 90 lety, **27. 10. 1928**, se narodil český literární historik, teatrolog a editor **Vladimír Justl** († 2010), který mj. v letech 1965–1988 uspořádal a v Odeonu vydal 11 svazků *Spisů Vladimíra Holana*, pro něž napsal i Holanův životopis a své osobní vzpomínky na něj; dále se podílel na vydávání spisů Františka Langera či Josefa Škvoreckého. Byl režisérem a dramaturgem Violy (Poetická vinárna Viola).

Před 120 lety, **28. 10. 1898**, se narodil **František Běhounek** († 1973), český fyzik a spisovatel, autor zejména literatury pro mládež a sci-fi (např. *Trosečníci polárního moře*, *Boj o zeměkouli*, *Mořeplavci a objevitelé*, *Tajemství polárního moře*, *Knihy Robinsonů*, *Únik z atomového města*, *Lovci paprsků*, *Ostrov draků*, *Robinsoni vesmíru* či *Swansonova výprava*); psal také vědecko-populární a odborné publikace (např. *Neviditelné paprsky*, *Cesta za objevem*, *Pierre Curie* či *Lidé a radioaktivita*).

Portréty archiv autora

Japonský den ve Vsetíně s. 319
Paní Ikematsu učí děti jíst hůlkami Foto: archiv MVK Vsetín

← **Malí čtenáři v knihovně v Nové Pace** s. 329
O dětské čtenáře zatím v Nové Pace nemají nouzi
Foto: archiv MĚK Nová Paka

→ **Jak propojit dva světy aneb Knihovny a fenomén BookTube**
s. 330–331
Zřízení booktuberského studia v MKP si nevyžádalo horentní náklady...

Foto: archiv MKP

J. W. Procházka po besedě o fantastice pro české a polské studenty ve Zlatých Horách
Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

Jak s fantastikou v knihovně pracovat?

s. 336–338

501. legie spolu a autory rubriky J. W. Procházkou a K. Smolíkovou

Zámecké knihovny České republiky
Knihovnický kalendář

2019

Zámecké knihovny České republiky

Stolní knihovnický kalendář 2019

Národní knihovna ČR vydává stolní knihovnický kalendář na rok 2019. Jeho výtvarnou složku tvoří fotografie zámeckých knihoven České republiky, které poskytl Národní památkový ústav.

Kalendář ukazuje nejružnější typy fondů a interiérů od menších soukromých sbírek z 19. a 20. století až po reprezentační encyklopedické fondy umístěné v honosných sálech, jejichž počátky mnohdy sahají až do 16. století. Prezentované knihovní fondy jsou až na výjimky součástí prohlídkových tras hradů a zámků ve správě Národního památkového ústavu.

Předpokládané datum vydání 15. října 2018. Cena 55 Kč.
V případě zájmu se obračejte na Vydavatelské oddělení NK ČR
odbyt (paní Renata Fialová): vydavatelstvi@nkp.cz.